

ΣΩΤΗΡΗΣ ΑΠΟΣΤ. ΓΟΡΓΟΓΕΤΑΣ

*Ο παραδοσιακός γάμος
στο Γαρδίκι Ασπροποτάμου*

ΗΘΗ • ΕΘΙΜΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΛΑΪΚΟΙ

ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΧΤΕΣ

ΤΡΙΚΑΛΑ 2004

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΥΠΟΙΣ

27

P

Ο ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΓΑΜΟΣ
ΣΤΟ ΓΑΡΔΙΚΙ ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

ΗΘΗ • ΕΘΙΜΑ • ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ • ΛΑΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΧΤΕΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΔΗΜΟΥ ΤΡΙΚΑΛΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Αρ. Δελτ. 48230

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ
στη Βιβλιοθήκη
του Δήμου Τρικκαίων
Με ευχή

[Handwritten signature]

Τρίκαλα 6/10/2007

ΕΚΔΟΣΗ - ΔΙΑΘΕΣΗ:

© Εκδόσεις: ΤΥΠΟΙΣ • Δημήτρης Σαριγγαλάς

Πλ. Δεσποτικού 10 - Τρίκαλα - 421 00

Τηλ.: 243 10 77726

© Σωτήρης Αποστ. Γοργοέτας

Αριστοτέλους 23, Τρίκαλα - 421 00

Τηλ.: 243 10 73573 - Κιv.: 6974 392592

Τα συγγραφικά δικαιώματα του βιβλίου ανήκουν:

στον κ. Σωτήρη Αποστ. Γοργοέτα (συγγραφέα).

Όλες οι φωτογραφίες είναι του συγγραφέα εκτός απ' αυτές που αναγράφεται η πηγή προέλευσής τους σε παρένθεση.

Πρώτη έκδοση: Τρίκαλα 2004

ISBN: 960-88210-0-2

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, ολική ή μερική, περιληπτική, κατά παράφραση ή διασκευή και απόδοση του περιεχομένου της έκδοσης ή του φωτογραφικού υλικού με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη και του συγγραφέα. (Νόμος 2121/1993).

στη μνήμη του πατέρα μου
στη μάνα μου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γοργογέτας Σωτήρης, Δημοτικά τραγούδια του Γαρδικίου Ασπροποτάμου (ανέκδοτη εργασία).
2. Καρανάσιος Αχιλλέας, Ιστορικά-Λαογραφικά-Παραδόσεις Γαρδικίου Αθαμάνων, Τρίκαλα 1979.
3. Μακρής Λεωνίδας, Ήθη-Έθιμα & Παραδόσεις της Αθαμανίας (1900-1925), Τρίκαλα 1965.
4. Χατζηγάκης Αλεξ., Τ' Ασπροπόταμο Πίνδου, Λαογραφικά, Αθήναι 1965.

ΠΗΓΕΣ. Πληροφορίες, συνεντεύξεις και στοιχεία από μακροχρόνιες επιτόπιες έρευνες.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

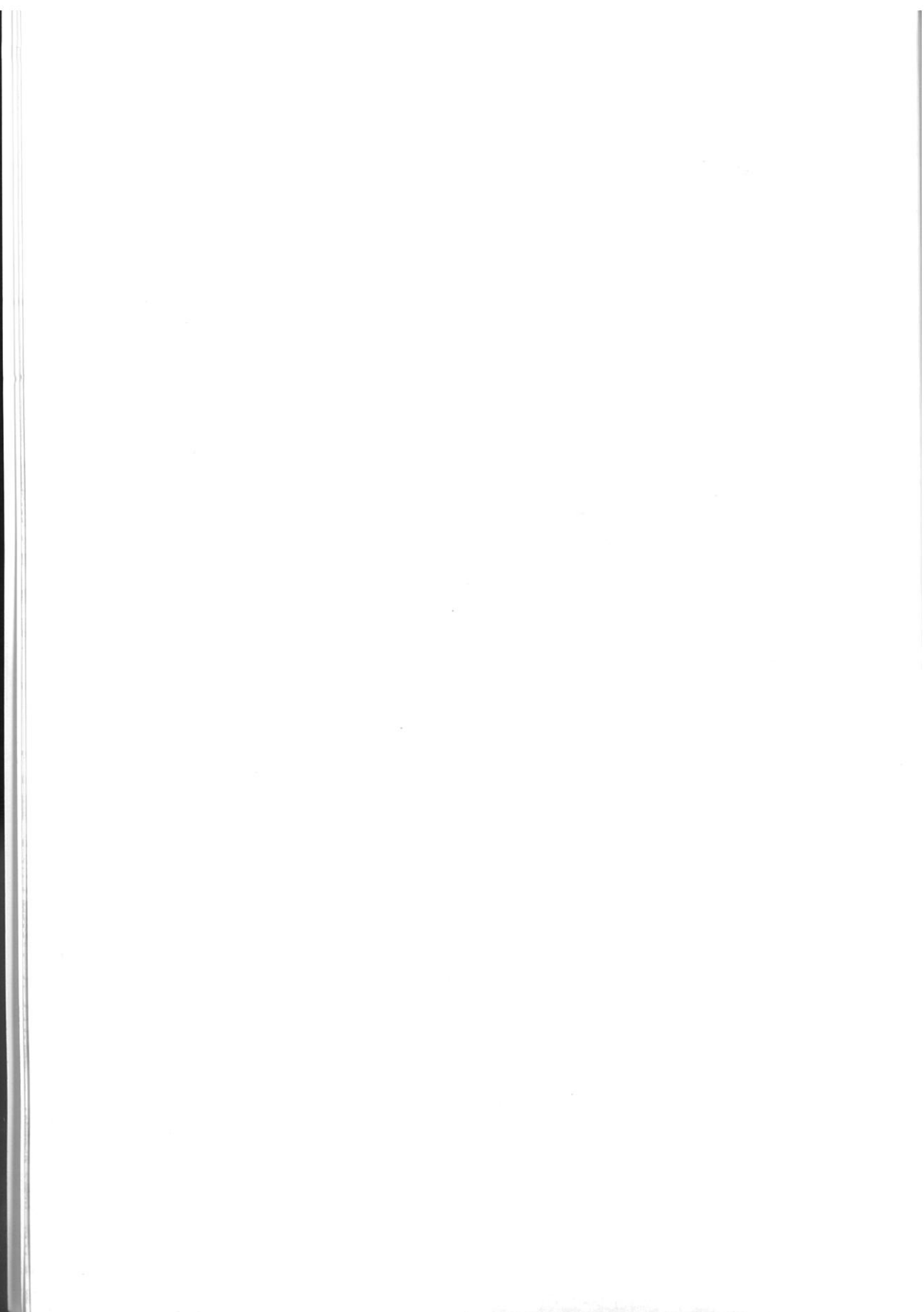
Από τις εργασίες, που κατά καιρούς δημοσίευσε, σπουδαιότερες είναι οι εξής:

- Φύση και παράδοση, 7 οδοιπορικά στα βουνά της Πίνδου, εκδοτικός οργανισμός Λιβάνη (Νέα Σύνορα), Αθήνα 1994.
- «Τα αγριολούλουδα του Ασπροποτάμου», ανάπτυπο από τα Πρακτικά του 3ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών, Τρίκαλα, 5-7 Νοεμβρίου 1993, Τρικαλινά, 14 (1994).
- «Οι παραδοσιακές σιδεριές των Τρικάλων», ανάπτυπο από τα Πρακτικά του 5ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών, Τρίκαλα, 5-7 Νοεμβρίου 1993, Τρικαλινά, 20 (2000).
- Η Καραγκούνα στο Δευτεριάτικο Τρικαλινό παζάρι, Τρίκαλα 2000 (Λεύκωμα).
- Τα πλινθόκτιστα αρχοντικά του Τρικαλινού Κάμπου, Τρίκαλα 2000 (Λεύκωμα).
- «Τα επώνυμα του Γαρδικίου Ασπροποτάμου», ανάπτυπο από τα Μετέωρα, 55-56 (2002).
- «Τα αρχοντικά και νεοκλασικά κτίρια των Τρικάλων», ανάπτυπο από το Τρικαλινό Ημερολόγιο, 2002-2003, Τρίκαλα 2003.
- «Εικονοστάσια ή προσκυνητάρια ή εικονίσματα στο νομό Τρικάλων», 6ο Συμπόσιο Τρικαλινών Σπουδών, Τρίκαλα, 8-10 Νοεμβρίου 2002.
- «Τα Πέτρινα Γεφύρια του Νομού Τρικάλων», Τρίκαλα 2003. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Αιθίων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Αρραβωνιάσματα ή Συβάσματα	13
Γάμος	31
Λαϊκοί οργανοπαίχτες	93

Πρόλογος

Το Γαρδίκι ήταν πρωτεύουσα του άλλοτε Δήμου Αθαμάνων ή Αθαμανίας που συστήθηκε και λειτούργησε από το 1883 μέχρι το 1914 και περιελάμβανε τα χωριά Γαρδίκι (πρωτεύουσα), Μουτσιάρα (Αθαμανία), Τζιούρτζια (Αγ. Παρασκευή), Καμινάϊ (Αγ. Νικόλαος), Δέση και Τυφλοσέλι (Δροσοχώρι). Στα παλαιότερα χρόνια ο γάμος ήταν πολύ μεγάλο κοινωνικό γεγονός για τους κατοίκους του Γαρδικίου αλλά και των άλλων βλαχοχωριών της περιοχής Ασπροποτάμου.

Ο παραδοσιακός γάμος στο Γαρδίκι Αθαμάνων, ένα από τα πολυανθρωπότερα και ζωτικότερα βλαχοχώρια της περιοχής Ασπροποτάμου, έμοιαζε λίγο-πολύ στις βασικές του εκδηλώσεις και στο χαρακτήρα του με τους γάμους που γίνονταν σ' άλλα βλαχοχώρια της περιοχής.

Ο κύκλος της Ζωής, πραγματώνεται με το γάμο. Γι' αυτό είναι κι ευλογημένος. Είναι και κάτι περισσότερο από τη συνέχεια της ύπαρξης του ανθρώπινου γένους. Είναι η χαρά της συντροφί-

κότητας, της στοργής, ο έξοχος πυρήνας της κοινωνικότητας. Έτσι τον αισθάνεται ο λαός κι έτσι τον τραγουδάει. Κι όχι μόνον σαν ζευγάρι δύο νέων αλλά σαν στενή αδελφική σχέση δύο ολόκληρων «σοϊών» συγγενικών οικογενειών. Χωρίς να παραγνωρίζεται ή να υποτιμάται και ο ρόλος του κουμπάρου, τόσο από θρησκευτική όσο και γενικότερη κοινωνική άποψη.

Ιερός και ο αρραβώνας. Ένα από τα μυστήρια της Εκκλησίας μας άλλωστε. Απέραντη και η τρυφερότητα στα ανάλογα τραγούδια. Γι' αυτό θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια λαογραφική παρουσίαση στα τελετουργικά έθιμα, τακτοποιώντας τα στοιχεία με κάποια τάξη και σειρά.

Κάποτε, όχι και τόσο παλιά, τα έθιμα, τα τραγούδια και οι χοροί μας ήταν ακόμα δίπλα μας, κομμάτι της καθημερινής μας ζωής. Δεν είχες παρά να περπατήσεις λίγα βήματα από το σπίτι σου, όπου και να έμενες, στα Τρίκαλα ή στο Γαρδίκι και, αν τύχαινε να γινότανε «αρραβώ-

νας» ή «γάμος», γινόσουν θεατής του ή, ακόμα καλύτερα, συμμετείχες ενεργητικά σ' αυτόν.

Σήμερα τι έχει απομείνει; Σχεδόν τίποτα. Γιατί ελάχιστα μπορεί να μας συγκινήσει ένας σημερινός γάμος με τα πολύβουα megafona, με τις ηλεκτρικές κιθάρες και τα αρμόνια.

Με «μάτια δακρυσμένα» μας κοιτάζουν και οι ανεκτίμητες φωτογραφίες που είναι συγκεντρωμένες σ' αυτό το μικρό πόνημα. Και δακρύζουν, γιατί ξέρουν ότι είναι οι τελευταίοι μάρτυρες ενός ένδοξου παρελθόντος, που η απώλεια του είναι οριστική και αμετάκλητη.

Για τους παλιούς, το φυλλομέτρημα του παρόντος έρχεται σαν υπόμνηση κάποιου ευτυχισμένου καιρού που πέρασε και χάθηκε.

Οι σημερινοί νέοι θα βλέπουν εικόνες πραγμάτων που δεν υπάρχουν πλέον, θα βλέπουν κείμενα που άλλοτε ενθουσίαζαν ενώ σήμερα φαίνονται εντελώς ασήμαντα. Συγχρόνως όμως θα κατατοπίζονται για την ατμόσφαιρα μιας εποχής που δεν την έζησαν και θα έρχονται έτσι σε επαφή με το άμεσο παρελθόν.

Σωτήρης Αποστ. Γοργογέτας.

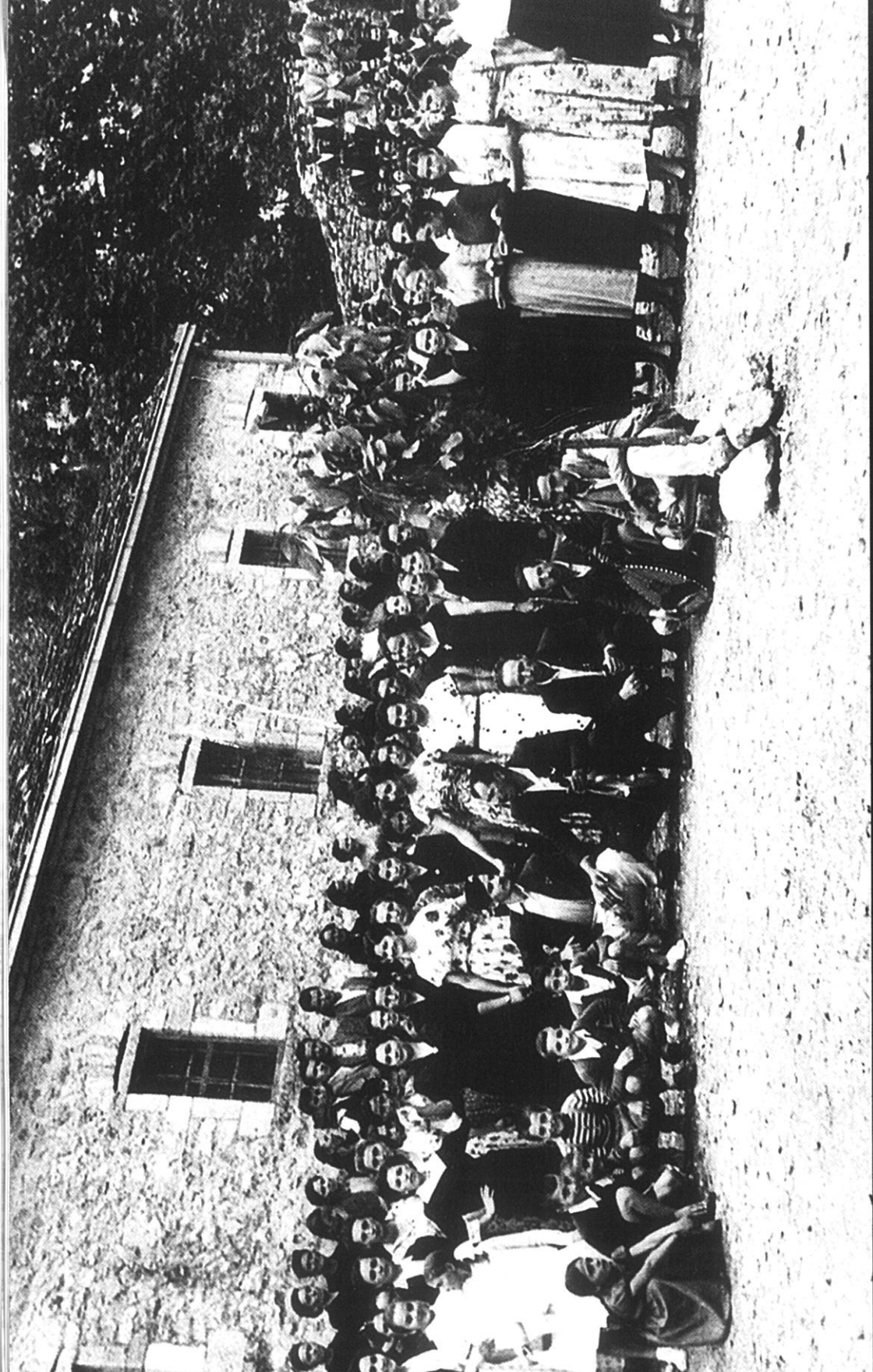

Γαρδίκι Ασπροποτάμιον, Ιούλιος του 1950. Γενική άποψη από την τοποθεσία «Σέμος».

Γαρδίκι Ασπροποτάμιον, Ιούλιος του 1950. Μερική άποψη. Διακρίνεται το περγύθλιο του Γαρδικιώτη.

Χορός αρθροβλαστωμένων κοριτσιών στο Γαρόδι (17 Αυγούστου 1955). Διακρίνονται οι οργανοπαίχτες: Γιώργος Βοϊκας (κλαρινό), Βασίλης Τόγελος (βιολί) και Δημόσιος Βλαχάγγαλης (δισκίτο-τραγουδιστής). Δεξιά με το φερέμπορο ο Γρηγόρης Καταματιένης.

Α.

Αρραβωνιάσματα

ή

Συβάσματα

Την τρίτη ημέρα, τελευταία του πανηγυριού του χωριού, 17 Αυγούστου, ενώ συνεχίζονταν τα γλέντια με τραγούδια και χορούς, άρχιζαν συγχρόνως οι κρυφοκουβέντες και προξενοκουβέντες, στις απόμερες γωνιές της πλατείας και στην πίσω αυλή της εκκλησίας (Κοιμήσεως της Θεοτόκου), μεταξύ των προξενιάδων (συβασιάδων) του νέου ή της νέας, οι οποίοι ήταν έτοιμοι για γάμο («γάμου κοινωνίαν»). Οι προξενιάδες (συβασιάδες) ήταν, συνήθως, ηλικιωμένοι άνθρωποι, έμπιστοι, έμπειροι, πειστικοί για να προτείνουν και ν' ανοίξουν το δρόμο. Ο προξενιάτης της νέας εκθειάζει τα προτερήματά της και «παζαρεύει» το συνοικέσιο με βάση την κορμοστασιά και ομορφιά της, το τραγούδι που προτίμησε στο πανηγύρι, το χορό που έκανε, αν με το φλοκάτο της έκανε καλό «στρουμπί» για να τοποθετήσει τη «βαρέλα» της, την καλή ομιλία της και τέλος την προίκα της (χρυσές λίρες Αγγλίας ή γιδοπρόβατα). Όταν έφθανε η ώρα της συμφωνίας, μετά από σκληρό παζάρι, το ίδιο βράδυ «έδωναν λόγο», δηλαδή «έκλειναν». Μετά ειδοποιούσαν και τους συγγενείς του νέου και της νέας, που περίμεναν εκεί γύρω, και όλοι μαζί κατευθύνονταν σε ένα από τα μαγαζιά της πλατείας όπου γίνονταν

αμέσως γνωστό ότι ο νέος «συβάστηκε» (αρραβωνιάστηκε). Οι περισσότεροι αρραβώνες έγιναν στις 17 Αυγούστου 1938, οι οποίοι ήταν περίπου 39.

Μετά τα «αρραβωνιάσματα», το ίδιο βράδυ, επακολουθούσε τρικούβερτο γλέντι με λαϊκή κομπανία οργανοπαιχτών, με τραγούδια, χορούς, σφυρίγματα και πυροβολισμούς. Πολλές φορές το γλέντι μετατοπίζονταν, τις πρωινές ώρες, από την πλατεία στο σπίτι της «νεοσυβασμένης», με τα όργανα να παίζουν και να τραγουδούν στο δρόμο, το παρακάτω τραγούδι:

1/1 «ΚΥΡ-ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ»

(Επιτραπέζιο)

(*άιντε*)- *Τι χάψενες, τι γύρενες,*
κυρ-Δημητράκη μου,
στο έρημο Γαρδίκι;
- Πάεισα να ιδώ, μωρέ,
τους φίλους μου.

(*άιντε*)- *Πάεισα να ιδώ τους φίλους*
μου,
κυρ-Δημητράκη μου,
τους φίλους, τους μπρατίμους,
πάεισα να ιδώ, μωρέ,
και μια συβαστικιά.

(*άιντε*)- *Να ιδώ και μια συβαστικιά,*
κυρ-Δημητράκη μου,
τρεις χρόνους δεν την είδα,

Γαρδίκι, 16 Αυγούστου 1920. Νεαροί γαρδικιώτες ποζάρουν ντυμένοι με τη μόδα της εποχής. Από αριστερά: Ιωάννης Δημ. Βράκας, Αδαν. Κων. Βράκας (καθιστός) και Α. Ράμμος.

Γαρδίκι, 16 Αυγούστου 1936. Υποψήφιοι γαμπροί ποζάρουν με τις παραδοσιακές ενδυμασίες τους (κινόδες). Αριστερά ο +Χρυσό Στεργιόπουδος και +Αριστ. Βράκας

Γαρδίκι, 15 Αυγούστου 1938. Οι υποψήφιας νύφες Μαρία Βράκα (Γοργογέτα) αριστερά και Αφροδίτη Μπαταγιάννη (Μούρκα), ποζάρουν φωνώντας τις περίφημες ζακέτες με γούνα.

Τρίκαδα, 1939. Νεαρές Γαρδικιώτισσες σε αναμνηστική ποζά. Το ντύσιμό τους σύμφωνα με την τελευταία δεξιά της μόδας, της εποχής.

*και τώρα πάω, μωρέ, να την ιδώ.
(άϊντε)- Και τώρα πάω να την ιδώ,
κυρ-Δημητράκη μου,
και να τη χαιρετήσω,
να της μιλήσω, μωρέ, με καημό.*

Φθάνοντας στο σπίτι της νύφης, αυτή τότε μάθαινε για το ευτυχές γεγονός και ότι «*η πδειοδοτική δημοπρασία κατακυρώθηκε οριστικά στο όνομά της*», που αρκετές φορές γινόταν χωρίς τη συγκατάθεσή της. Μετά από συνεννοήσεις οριζόταν μια ημερομηνία, για τα «*επίσημα συμβάσματα*» (αρραβωνιάσματα). Αυτά γινότανε λίγες μέρες αργότερα ώστε να υπάρχει χρόνος για την ετοιμασία των δώρων που θα ανταλλάσσονταν εκατέρωθεν. Τα συμβάσματα αυτά διαρκούσαν από τις απογευματινές ώρες μέχρι την ανατολή του πλίου της επομένης ημέρας.

Στο σπίτι της νύφης —τίτλος τον οποίο αποκτούσε η κόρη αυτοδικαίως από τη στιγμή του «κλεισίματος» του συνοικείου— άρχιζαν οι προετοιμασίες 2 ή 3 ημέρες ενωρίτερα από την ημέρα που είχε οριστεί για τα «επίσημα», για την ετοιμασία του τραπέζιού που θα «στρώνονταν» για τους συμπεθέρους, άνδρες, γυναίκες και παιδιά και για την ετοιμασία των «τσιρεπιών» που θα δωρίζονταν σε κάθε έναν από τους καλεσμένους. Για τους παραπάνω λόγους, οι φιλενάδες της νύφης, δούλευαν μέρα νύχτα όλες αυτές τις ημέρες.

Αλλά και στο σπίτι του νέου, του «γαμπρού» δηλαδή, επικρατούσε η ίδια

κατάσταση. Έπρεπε να «καλεσθούν» οι συγγενείς (αδέλφια και ξαδέλφια) να «κοπιásουν» στα επίσημα, να καλεσθούν οι νονοί, «τα μπρατίμια-οι μπράτιμοι» (βλαμάδες), οι φίλοι κ.λπ. Έπρεπε να ετοιμαστεί ο «δίσκος» με τα δαχτυλίδια, τα «ντουμπλόνια», τα «φλουριά», το ρολόι με χρυσή καδένα, η «τσιόπα» με τα κουκάκια και με πολύ ρύζι για να ριζώσουν οι αρραβωνιασμένοι.

Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ

Όταν έφθανε η ημερομηνία, που είχαν ορίσει για τα «επίσημα συμβάσματα», στο σπίτι του γαμπρού συγκεντρώνονταν οι καλεσμένοι για να ξεκινήσουν όλοι μαζί για το σπίτι της νύφης. Σχεδόν σούρουπο δινόταν το σύνθημα της εκκίνησης με πυροβολισμούς. Μπροστά πήγαινε ένα παιδί κρατώντας το «δίσκο» με τα δώρα, μετά έρχονταν τα όργανα και πίσω ακολουθούσαν οι καλεσμένοι τραγουδώντας στο δρόμο τραγούδια σαν τα παρακάτω:

2/2 «ΑΥΤΟ Τ' ΑΣΤΕΡΙ ΤΟ ΛΑΜΠΡΟ»

(Τσάμικο)

*Αυτό τ' αστέρι το λαμπρό,
που πάει κοντά στην πούλια,
αυτό μου φέγγει κι έρχομαι
κόρη μ' στη γειτονιά σου.
Βρίσκω τις πόρτες κλειδωτές
βαριά μανταλωμένες,
σκύβω φηλώ την κλειδωνιά
και τη γεμίζω δάκρυα.*

Γαρδίκι, 18 Αυγούστου 1933. Αρραβωνιασμένο ζευγάρι ποζάρει με την παραδοσιακή ενδυμασία του. (+Γιώργος Πάξιδας και +Οδυσσία Παπακώστα).

Ζευγάρι Γαρδικιωτών με «δαϊκή ενδυμασία», στο Γαρδίκι, το 1932.

Ζευγάρι αρραβωνιασμένων με ντύσιμο εποχής, στο Γαρδίκι το 1933.

Τρίκαδα, Απρίλιος του 1937. Γαρδικιώτες έμποροι, με ντύσιμο παριζιάνικης μόδας, σε αναμνηστική πόζα. (Φωτο-Μάνθος).

*Ξύπνα μπερμπιζομάτα μου,
ξύπνα χαμηλομάτα,
να ιδείς τ' ασκέρη πούρχεται
πεζούρα και καβάρια.*

3/3 «ΟΣ' ΑΣΤΕΡΑΚΙΑ ΕΧ' Ο ΟΥΡΑΝΟΣ»
(Τσάμικο)

*Όσ' αστεράκια έχ' ο ουρανός
κι όσα φύλλα τα δέντρα,
τόσα ψηφοράκια ζόδεψα,
κόρη μ', εγώ για σένα.*

Όταν φθάνουν στο σπίτι της νύφης, τους υποδέχονται με χαιρετιστήριους πυροβολισμούς, με ευχές και αντευχές, όπως «*να μας ζήσουν, και στα μικρότερα, στα δικά σας, στα παιδιά σας, στα κεφαλάκια σας κ.ά.*» ανάλογα με την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση του καθένα από τους συμπεθέρους που έμπαινε στο σπίτι. Ο μεγαλύτερος σε ηλικία από τους συμπεθέρους τοποθετούσε το «δίσκο» πάνω στο τραπέζι ή στην «τάβλα», που βρισκόταν στη μέση του δωματίου. Πριν από κάθε κέρασμα οδηγούσαν τη νύφη κοντά στο γαμπρό τον οποίο εγνώριζεμόνον από την εξωτερική του εμφάνιση. Ένα μικρό παιδί αντάλλαζε τα δαχτυλίδια του αρραβώνα και ο γαμπρός προσέφερε το δίσκο με τα δώρα στη νύφη. Το δαχτυλίδι της νύφης δενόταν σε άσπρο μαντίλι και πρώτος απ' όλους το έπαιρνε ο πεθερός και το ακουμπούσε στα γένια του σέρνοντάς το και ταυτόχρονα έλεγε την ευχή: «*Να μας ζήσουν στεριωμένα, σαν τα ψηδά βουνά ν' ασπρίσουν και να*

γεράσουν». Τρεις πυροβολισμοί, στην αυλή του σπιτιού, ειδοποιούσαν το χωριό για το τέλος της ιεροτελεστίας και για την αρχή του γλεντιού.

Οι συγγενείς της νύφης, έστρωναν την τάβλα, ενώ οι συβαστάδες ξέστρωναν το τραπέζι λέγοντας: «*Δεν είναι καδά στρωμένο, πρέπει να'ρδει η νύφη να το στρώσει*». Τότε ερχόταν η νύφη και έστρωνε το τραπέζι (τάβλα), ενώ οι συβαστάδες ευχαριστημένοι έλεγαν, «*τώρα στρώθηκε καδά*».

Προσφερότανε μετά το δείπνο με φαγητά, κρέατα ψητά, πίτες, γιαούρτες, που έφερναν οι συγγενείς της νύφης και όχι η ίδια. Με το φαγητό άρχιζαν και τα τραγούδια της τάβλας (καθιστικά):

4/4. «ΣΕ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΣΟΥΦΡΑ»
(Καθιστικό - Στα τρία)

*Σε τούτο το χρυσό σουφρά,
γραμμένα μάτια μου,
σε τούτο το τραπέζι,
τρεις μαυρομάτες,
ρούσα μ', μας κερνούν.
Τρεις μαυρομάτες μας κερνούν,
γραμμένα μάτια μου,
κι οι τρεις αράδα-αράδα,
η μια κερνάει,
ρούσα μ', με το γναβί.
Η μια κερνάει με το γναβί,
γραμμένα μάτια μου,
κι η άβλη με την κούπα,
κι η τρίτη η, ρούσα μ', μικρότερη.
Κι η τρίτη η μικρότερη,
γραμμένα μάτια μου,*

Πάνω. Γαρδίκι, 17 Αυγούστου 1935. Υποψήφιοι γαμπροί ποζάρουν στο φακό για αναμνηστική φωτογραφία. (Φωτο-Μπλαδάφας).

Πάνω. Αρραβώνιας Γαρδικιωτών το 1952, με τα όργανα για παίξουν. Ο πρωτοχορευτής με το ποτηράκι του κρασιού στο κεφάλι χορεύει στα τρία.

με μαστραπά ασημένιο,
 κέρνα μας, ρούσα μας, γητικό κρασί.
 Κέρνα μας, ρούσα μ, κέρνα μας,
 γραμμένα μάτια μου,
 κέρνα ώσπου να φέξει,
 ώσπου να σκάσει,
 ρούσα μ', ο αυγερινός.
 Ωσπου να σκάσει αυγερινός,
 γραμμένα μάτια μου,
 να πάει η πούλιθα γιόμα,
 και να χαράζει, ρούσα μ', ανατολή.

5/5. «Μ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΑΣΗΜΟΚΟΥΠΑ»
 (Καθιστικό)

Μ' αυτή την ασημόκουπα
 θέλω να πλώ πεντέζη,
 κι αν δεν μεθύσω κόρη μου
 κέρνα μ' όσο να φέξει.
 Όσο να σκάσει ο αυγερινός
 να πάει η πούλιθα γιόμα,
 να βγουν οι ρούσες για νερό
 στη βρύση για να πάρουν.
 Μικρός-μικρός ορφάνεψα
 'πο μάνα και πατέρα
 και πήγα και ρογιάστηκα
 σε μια χήρα βουργάρα,
 που έχει δούλεις δώδεκα,
 ρούσες και μαυρομάτες.
 Δώδεκα χρόνους έκανα
 στα μάτια δεν την είδα
 κι απάν' στα δεκατέσσερα
 τη βλέπω στο σεργιάνι.
 — Δώσ' μου, κυρά μ', τη ρόγα μου,
 δώσ' μου, τη δουλειή μου,
 μου γράψανε τ' αδέρφια μου,
 θέλουν να με παντρέψουν.

Ξένε μ' αν θες να παντρευτείς,
 εγώ να σε παντρέψω,
 δώδεκα δούλεις έχω γώ,
 διάβλεξε πια σ' αρέσει.
 Θέλεις τη ρούσα, την ζαυθιά,
 θέλεις τη μαυρομάτα;
 κι αν δεν σ' αρέσει και καμιά
 εδώ είν' κι η αφεντιά μου.
 — Χήρα ήταν η μάνα μου
 κι εγώ χήρα δεν παίρνω.

Με φαγητό και κρασί συνεχίζονταν
 τα τραγούδια της τάβλας:

6/6. «ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ, ΓΙΑ ΔΕΝ ΤΡΩΤΕ»
 (Καθιστικό)

Φίλοι μου για δεν τρώτε,
 για δεν λίνετε,
 μηδά είναι, το ψομί μας,
 δεν σας άρεσε,
 μηδά είναι, το φαϊ μας, μας,
 δεν σας άρεσε,
 μηδά είναι, το κρασί μας,
 δεν σας άρεσε,
 μηδά είναι, το ρακί μας
 δεν σας άρεσε,
 — Δεν ήρθαμε για φαϊ, για πχί,
 ουδέ ποβλή κουβέντα,
 εμείς σας αγαπήσαμε
 κι ήρθαμε να σας δούμε,
 βρίσκουμε κόρην έμορφη
 που μας κερνά να πιούμε.
 — Κέρνα μας, κόρη μ', κέρνα μας
 ώσπου να φέξει η μέρα,
 όσο να σκάσει ο αυγερινός,
 να πάει η πούλιθα γιόμα.

7/7. «ΑΠΟΨΕ ΣΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΜΟΥ»

(Καθιστικό)

Απόψε στο σπιτάκι μου
είχα χαρά μεγάλη,
τον άγγελό μου φίλινα
και το Χριστό κερνούσα
και την κυρά την Παναγιά
ποητή την προσκυνούσα,
να μου χαρίσει τα κλειδιά,
κλειδιά του Παραδείσου,
ν' ανοίξω τον παράδεισο,
να 'δώ πως είναι μέσα,
να 'δώ και την αγάπη μου,
λίγο να της μιλούσα.

8/8. «ΤΡΙΑ ΧΡΥΣΑ ΓΑΡΙΦΑΛΑ»

(Καθιστικό)

Τρία χρυσά γαρίφαλα
σ' ένα ασημένιο τάσι,
τ' αντρόγννο που γίνεται
ν' ασπρίσει, να γεράσει.
Ν' ασπρίσουν σαν τον Όθνημο,
σαν τ' άσπρο Περιστερί,
να ζήσουν χρόνους εκατό
και εξάμνα διακόσια,
να κάνουν γιους μαηλάματα
και γιους Καλεταναίους,
να πολεμήσουν την τουρκιά
κι αυτούς τους αρβανίτες.

Με τα τραγούδια να συνεχίζονται, άρχιζε και ο χορός ανδρών και γυναικών αφού είχε προηγηθεί το «άνοιγμα» του χορού με συγκαθιστό που χορεύει η νύφη και ο γαμπρός ενώ οι παριστάμενοι συμπεθέροι πυροβολούσαν από τα πα-

ράθουρα και καμιά φορά προς το ταβάνι του σπιτιού:

9/9. «ΝΤΟΟΥ ΦΙΑΤΙ ΛΑΪ ΜΟΥΣΙΑΤΙ»

(Βλάχικο)-(Συγκαθιστός)

Ντόου βλάϊ φιάτι, φιάτι βλάϊ μουσιάτι
Ντόου βλάϊ φιάτι, φιάτι γκαρντιστιάνι.
(Δνο κορίτσια όμορφα απ' το Γαρδίκι)
Να βητίρι κάβια μάρι
κι σ' αφηάρου Γιώργη γκάβη
(Βγήκανε στο μεγάλο δρόμο
και βρήκανε το Γιώργη)
κου ντισάκα παν του μπάντι.
(με το δισάκι μέχρι κάτω)
Τσε άϊ ατσέα, Γιώργη, φράτι,
Τσε άϊ ατσέα του ντισάκου;
(Τι έχεις εκεί, Γιώργη, στο δισάκι;)
Αμ ονν τσάπα, σονν ταπόρ,
βα βη βίντου σι μι σορ.
(Έχω ένα τσαπί κι ένα σκεπάρι,
θα τα πουρήσω για να παντρευτώ).

Τον συγκαθιστό διαδεχότανε ο Τσάμικος κι ο συρτός, με κίνδυνο να πέσει το πάτωμα του σπιτιού από το βρόντημα των ποδιών (με τσαρούχια), με σφυρίγματα και κεράσματα στους οργανοπαίχτες που έπαιζαν χωρίς ανάσα:

10/10. «ΣΕΒΑΣΤΙΚΕ, ΣΕΒΑΣΤΙΚΕ»

(Τσάμικο)

Σεβαστικέ, σεβαστικέ
και 'σ' ραβωνιασμένε,
Πότε θα κάνεις τη χαρά,
πότε θα κάνεις γάμο;
Το Μάν θα κάνω τη χαρά,

το Μάη θα κάνω γάμο,
με το καινούργιο το κρασί,
με το μαλαματένιο.

Πίνοντας στην «υγεία των συβασθέντων» και τραγουδώντας, συνεχιζότανε το γλέντι με τα τραγούδια:

11/11.

«ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΣΟΥ»

(Τοάμικο)

Τριανταφυλλιά στην πόρτα σου,
μηλιά στο παραθύρι,
κάθεται κόρη και κεντά
τ' αντρός της το μαντήλι.
— Κέντα το, κόρη μ', κέντατο,
το άσπρο σου μαντήλι
και μη σου κακοφαινείται
που 'σ' αρραβωνιασμένη.

12/12. «ΕΣΕΙΣ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΑΝΥΠΙΑΝΤΡΑ»

(Στα τρία)

Εσείς κορίτσια ανύπαντρα
και αρραβωνιασμένα,
φλουριά να μη ζηλέψετε
μπροστά στα παρρηκάρια.
Γιατί τα ζήλεψα κι εγώ
και πήρα γέρο άντρα,
του στρώνω πέντε στρώματα
και πέντε μαξιλάρια.
— Σπκώσ' γέρο μ', να παίζουμε
να πιάσουμε παιχνίδια.
— Εγώ σου στέγω, Χαϊδω μ',
δεν μπορώ
και συ θέλεις παιχνίδια,
θέλεις στην κούνια βάλε με,

θέλεις στη σαρμανίτσα
και με το πόδι κούναμε
και με τη ρόκα γέσε
και με το στόμα το γηλεκό
πες μου γηλεκά τραγούδια.

13/13.

«ΘΕΛΟΥΝ Ν' ΑΝΘΙΣΟΥΝ ΤΑ ΚΛΑΡΙΑ»

(Τοάμικος)

Θέλουν ν' ανθίσουν τα κλαριά
κι ο πάγος δεν τ' αφήνει,
θέλω κι εγώ Δέσπω μ' να σ' αρνηθώ
κι ο πόνος δεν μ' αφήνει.
Το χέρι σου το παχουλό
το κοντυλογραμμένο,
να τό'βαζα — Δέσπω μ'—
προσκέφαλο,
τρεις μέρες και τρεις νύχτες.
Νά'ταν οι μέρες του Μαγιού
κι οι νύχτες του Γενάρη,
νά'ταν να μη ζημέρωνε,
νά'ταν για πάντα νύχτα.

Το γλέντι συνεχιζότανε και τελείωνε με την ανατολή του ήλιου και με τα όργανα να παίζουν και να τραγουδούν:

14/14. «Η ΚΟΡΗ ΑΝΑΣΤΕΝΑΖΕΙ»

(Τοάμικο)

Σαρανταπέντε σλεμονιές
στη άμμο φνιτωμένες,
τρέχει νερό στη ρίζα τους
κι αυτές μαραγκιασμένες.
Και μια δική μου σλεμονιά
στην πέτρα φνιτωμένη,
δίχως νερό στη ρίζα της
κι αυτή σλουλουδιασμένη.

Γαρόκι, 16 Αυγούστου, 1955. Υποψήφιοι γαμήλιοι του Γαρόκιου, σε αναρρητική πόδα με τα όργανα:
Γιοργύ Βοϊτίκας (κλαρίνο), +Βιο. Τζαζέδος (βιολί) και +Ν. Γκάσιος (λαούτο). Στο βάθος η παλατιά του χωριού.

*Ν' έτσι κι αυτές οι ανύπαντρες
 και κακοπαντρεμένες,
 έχουν τους άντρες στο πληυρό
 κι διάφορο δεν έχουν.
 Κοιμάται νιός, κοιμάτ' αστρός,
 κοιμάται νιό φεγγάρι,
 κοιμάται το τριαντάφυλλο
 σιμά στον μαραζιάρη.
 Ο μαραζιάρης βόγγησε
 κι η κόρη αναστενάζει
 κι ο πεθερός την άκουσε
 'πο παν' απ' το κρεβάτι.
 — Τι έχεις, νύφη μ', και χρίβεσαι
 και βαριαναστενάζεις,
 δεν έχεις φηλουριά, να φας να πιείς,
 άσπρα να καμαρώσεις;
 — Φωτιά να κάψει τ' άσπρα σου
 και γλαύρα τα φηλουριά σου,
 εγώ θέλω το ταίρι μου
 να παίξω να γελάσω.
 Δεν βγαίνουν τ' άσπρα στο χορό,
 φηλουριά στο πανηγύρι,
 μόν' βγαίνουν τα παρήληκα
 και τα 'μορφα κορίτσια.*

Με το τέλος του γλεντιού η νύφη «φιδούσε», με τη σειρά, το χέρι των συβαστάδων και των συγγενών του γαμπρού και τους προσέφερε δώρα, τρουβάδες, κάλτσες (τσιρέπια), μαντίλια, κ.λπ. ανάλογα με την ηλικία, το επάγγελμα, την οικογενειακή κατάσταση και το φύλλο του καθ' ενός.

Αυτοί με τη σειρά τους κερνούσαν τη νύφη με μεταλλικά κέρματα ή χαρτονομίσματα.

Με τρεις πυροβολισμούς δινόταν το σύνθημα της αναχώρησης προς το σπίτι του γαμπρού, με τις ευχές να επαναλαμβάνονται, «*να μας ζήσουν*», «*καδά σέφανα*» κ.ά. Μέχρι που έφθαναν στο σπίτι του γαμπρού, περνώντας από την πλατεία του χωριού, τραγουδούσαν δημοτικά τραγούδια σαν το παρακάτω:

15/15. «ΤΩΡΑ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ,
 ΤΩΡΑ ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ»

(Καθιστικό)

*Τώρα τα πουλιά, μικρούλα μου,
 τώρα τα χελιδόνια,
 τώρα, καλέ, οι πέρδικες,
 συκνοθαθούν και λένε.
 — Ξύπνα κι έφεξε,
 ζύπνα γηνκέ μ' αφέντη,
 ζύπνα αγκάθιασε
 κορμί κυπαρισσένιο
 κι άσπρονε θλαιμό...*

Έτσι τελειώνει η τελετή των συβασμάτων.

Συνέβαινε πολλές φορές τα «*συβάσματα*» να γίνονται «*εν απουσία*» του γαμπρού, που βρισκότανε στην ξενιτιά, με ανταλλαγή φωτογραφιών και τότε τραγουδιόνταν δημοτικά τραγούδια σαν τα παρακάτω:

16/16.

«ΠΩΣ ΤΟ΄ΠΑΘΕΣ ΜΑΥΡ' ΟΡΦΑΝΗ»

(Στα τρία)

*Πως τό'παθες μούρ' ορφανή,
 πως τό'παθες καπμένη,*

Αρραβωνιασμένο ζευγάρι σε τριφερή στάση. Τρίκαλα 1947.
(+Γιώργος Γοργογέτας και Βασοπούδου).

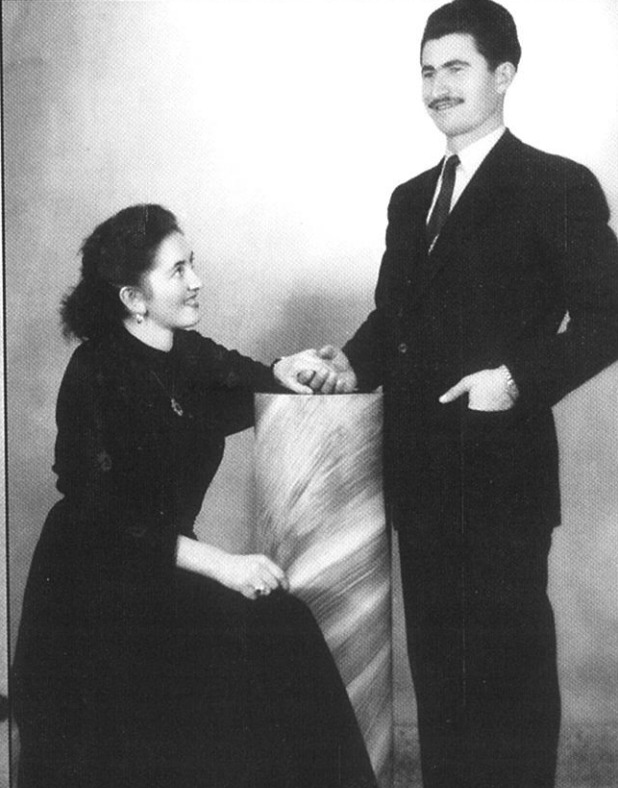

Ζευγάρι Γαρδικιωτών την περίοδο του αρραβώνα
(Τρίκαλα, 1945)

Κάτω αριστερά. Ζευγάρι Γαρδικιωτών αρραβωνιασμένων το 1951
(+Γιώργος Κουμπής και Αθανασία Καραμήτρον).

Κάτω δεξιά. Ζευγάρι Γαρδικιωτών ποζάρει μετά τους αρραβώνες
(Σωτήρης Δημ. Βράκας και Κική Σουδιμέτη). (Φωτο-Μάνδος).

το νιό δε' δώκες φίλημα,
φιλή και μαύρα μάτια
κι ο νιός μας ζηντεύτηκε,
πάεισε μακρυνά στα ζένα.
Πάν' τα καράβια στο γιαιλό
κ' η κόρη πάει στους κάμπους
με τα μαηλιάκια ζέψηεκα,
τα χέρια σταρωμένα.

17/17.

«ΒΡΕΧΟΥΝ, ΧΙΟΝΙΖΟΥΝ ΤΑ ΒΟΥΝΑ»

(Τοάμικο)

Βρέχουν, χιονίζουν τα βουνά
κι οι κάμποι χαλαζώνουν,
μην τύχη — μάνα μ'—
ζένος κι έρχεται κάνας ζηντεμένος;
— Εμείς ζένον — κόρη μ'—
δεν έχομε, ζένον δεν καρτερούμε.
Την πήρε το παράπονο
κι αντιροπή 'π' τον κόσμο
και τη βαρέθη τ'ς' άρπαζε
στη βρύση για να πάει.

18/18. «ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ ΜΟΥ ΠΟΥΛΙ»

(Στα τρία)

Ξενιτεμένο μου πουλί
και παραπονεμένο, μωρέ ζένε μου,
η ζηνιτιά σε χαιρείται
κι εγώ 'χω τον καημό σου, ζένε μου,
— τι να σου στείλω,
ζένε μου, τι να σου παραγγείλω;
Σου στέβνω μήλο σέπεται,
κνδώνι μαραγγιάζει,
σου στέβνω και το δάκρυ μου
σ' ένα χρυσό μαντήλι,
μωρέ ζένε μου,

σ' ένα χρυσό μαντήλι.
Το δάκρυ ήταν βαφερό
μου 'καψε το μαντήλι,
μωρέ ζένε μου, μου 'καψε το μαντήλι.

Μετά τα επίσημα συβάζματα ο γαμπρός πήγαινε αρκετές φορές στο σπίτι της νύφης αλλά τον περιποιόταν η πεθερά και όχι η νύφη. Δεν επιτρεπόταν να μιλήσει η νύφη στο γαμπρό. Αν σε κάποιο φιλικό γλέντι ή χορό τύχαινε ο γαμπρός να πιάσει τη νύφη απ' το χέρι, τότε θεωρούσε τον εαυτό του πολύ τυχερό. Αυτό βέβαια, οι παρευρισκόμενοι, το θεωρούσαν μεγάλη ντροπή και οι γριές έφτυναν στον «κόρφο» τους και έλεγαν «πάει χάλασε ο κόσμος, ή θα μας κάψει ο Θεός». Οι νέες κοπέλες κοκκίνιζαν από ντροπή ή από ζήλια.

Όταν ο γαμπρός έβγαινε με τη «συβασικιά» του για να πάει σε επίσκεψη ή γάμο, συνοδεύονταν από αδέλφια ή ξαδέλφια.

Το σπίτι της νύφης κατά περιόδους επισκέπτονταν συγγενείς του γαμπρού και οι «φιλιές» (τα τραπέζια) διαδέχονταν η μία την άλλη. Αυτό φυσικά δεν ήταν και πολύ ευχάριστο για την οικογένεια της νύφης, αν η περίοδος αυτή των αρραβώνων διαρκούσε δύο ή τρία χρόνια, φαινόμενο συνηθισμένο για τα βλαχωχώρια του Ασπροποτάμου.

Η διάλυση των αρραβώνων και η επανασύσταση αυτών, δεν ήταν σπάνια την εποχή εκείνη, για λόγους ουσιώδεις ή επουσιώδεις.

Αθήνα 1931. Αρραβωνιασμένο ζευγάρι Γαρδικιωτών σε αναμνηστική πόζα (+Αναστάσιος Αμβράζης και +Αδεξιάνδρα Δημ. Βράκα).

Αυτό διαφαίνεται στο παρακάτω τραγούδι:
19/19.

«ΓΙΑ ΠΕΣ ΤΕ ΤΗΝ ΚΥΡΟΥΛΑ ΣΑΣ»

(Τσαμικό)

*Για πες τε την κυρούλα σας
να βγει στο παραθύρι,
πως άβηλη αρραβώνιασα
κι αυτή άβηλον να πάρει,
και αν το καταδέχεται,
νοννά να στεφανώσει.
Κι αυτή εκαταδέχτηκε
νοννά να στεφανώσει,
φκιάνει στεφάνι από φλουρί,
κεριά μαλαματένια,
και το στεφανομάντηλο
όλο μαργαριτάρια.
Βάζει τον ήλιο πρόσωπο
και το φεγγάρι στήθος,
ζεκίνησε και πάεινε
μεσ' στα χρυσά ντυμένη.
Την είδε ο Θεός και ράγισε
κι γης αναστενάζει,
την είδε και ο κυρ-γαμπρός
και βαριαστενάζει.
Πάψε παπά μ' τα γράμματα,
κλείσε και τα χαρτιά σου,
να γένει η νύφη μας νοννά
και η νοννά μας νύφη.
Τώρα γαμπρέ μ' μετάνοιωσες,
τώρα το ζαναβρήκες.*

Αλλά και απαγωγές δεν ήταν σπάνιες την εποχή εκείνη, παρ' ό τι θεωρούνταν κάτι το φοβερό και ακατανόητο. Κατέληγαν άλλες σε γάμο και άλλες σε

επιστροφή της απαθείσας στους γονείς της, ανεξαρτήτως αν ο απαγωγέας σεβάστηκε την τιμή της κοπέλας, κατά το χρέος της απαγωγής. Ο σεβασμός της τιμής της απαθείσας από τον απαγωγέα, θεωρούνταν τότε καθόλου τιμητικός για τον χαρακτήρα και τη νοημοσύνη του απαγωγέα, όπως αναφέρει και το παρακάτω δημοτικό τραγούδι:

20/20. «ΜΕΡΑ ΚΑΙ ΝΥΧΤΑ ΠΕΡΠΑΤΩ»

(Τσαμικό)

*Μέρα και νύχτα περπατώ
μ'έν' όμορφο κοράσιο,
να τη φιλήσω ντρέπομαι
να της το πω αντιγριέμαι,
να την αφήσω αφήστη
ταχιά γελάει με μένα.
Πεξεύω δένω τ' άβλογο
στις νεραϊζιάς τη ρίζα.
Φιλώ την κόρη μια φορά,
φιλώ την κόρη δύο
κι απάν' στο τρίτο φίλημα
μον φεύγει τ' άβλογο μου.
— Σύρε κόρη μ' για τ' άβλογο
κι εγώ για τ' άρματά μου.
— Λύκος να φάγει τ' άβλογο,
φωτιά και τ' άρματά σου.*

21/21.

«ΠΑΤΑ, ΜΩΡ' ΒΑΓΓΙΩ Μ', ΣΤΟ ΖΕΓΚΙ»

(Συγκαθιστό)

*Τρανό συμβούηλο γίνεται,
μέσα στο Γαρδικάκι,
Βαγγελίτσα μου,
μέσα στο Γαρδικάκι,*

*Τρίκαλα 1948. Αρραβωνιασμένα ζευγάρια σε αναμνηστική πόζα στο «φωτο-Μάνδος».
Από αριστερά: +Αριστείδης Δημ. Βράκας, +Αδεξάνδρα Μπαταγιάννη,
Βαίτσα Γοργογέτα (εθεύδερη), Μαρία Δημ. Βράκα και +Απόστοδος Σωτ. Γοργογέτας.*

*Γαρδίκι, Αύγουστος του 1944. Αρραβωνιασμένο ζευγάρι
σε αναμνηστική πόζα στο «κουτί» (φωτό-Μπαδάφας). Υποψήφιες νύφες ποζάρουν
+Αποστόδης Βούκιος και +Ευτυχία Μπαμπούρη, με τις παραδοσιακές ενδυμασίες τους, το 1950.*

Καπετάνιο μου.

Εκεί εκάναν μια βουζή,

νά κλέψουνε μια κόρη.

Πήγανε και εβρόντισαν
της Βαγγελιώς την πόρτα
κι η Βαγγελιώ ενόμισε
πως ήτανε αντάρτες.

Ξεκίνησαν και πήγαιναν
για το τρανό Γαρδίκι
κι ο Καπετάνιος έβλεγε,
κι ο Καπετάνιος βλέει:

— Πάτα, μωρ' Βάγγιω μ', στο ζεγκί
κι ανέβα παν' στη σέβλα,
Βαγγελίτσα μου.

Κι η Βαγγελίτσα του απαντά
και με φωνή του βλέει:

— Δεν είμαι εγώ για το ζεγκί,
δεν είμαι για τη σέβλα,
εγώ 'μαι κόρη από «σειριά»,
εγώ 'μαι αρχοντοπούβλα.

Έτσι περνούσε ο καιρός και κάποιο
καλοκαίρι, στο χωριό, οι αρραβωνιασμέ-
νοι έμπαιναν στο «μήνα τους» ή στη «βδο-
μάδα τους», στην εβδομάδα, δηλαδή, του
γάμου, στην εβδομάδα των χαρμόσυνων
γεγονότων και των «ποδών βασάνων».

Ο Ι. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου (1700 μ.Χ.) στο Γαρδίκι. Εδώ γίνονταν όδοι οι γάμοι των Γαρδικιωτών

B.

Ο γάμος

Ο γάμος στα παλιότερα χρόνια γινότανε μόνο την Κυριακή και τα «στέφανα» μόνο στην εκκλησία, της Κοίμησης της Θεοτόκου (1700 μ.Χ.). Γάμος που γινότανε άλλη μέρα της εβδομάδας θεωρούνταν κάτι το ασυνήθιστο, γι' αυτό και λέγαν «*όλα ανάποδα κι ο γάμος την Τετάρτη*». Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μόνον έκαναν τα στέφανα, νύχτα και με μεγάλη μυστικότητα, τον χειμώνα και μήνες ολόκληρους, νωρίτερα της ημέρας κατά την οποία με όργανα και τραγούδια γινότανε ο επίσημος γάμος το καλοκαίρι στο χωριό. Και τούτο, διότι φοβόντουσαν τα μάγια που τυχόν θα γινότανε, λόγω του συνωστισμού που παρατηρείται στα «στέφανα» ή λόγω προλήψεως επειδή το έτος που επρόκειτο να γίνουν τα στέφανα ήταν «*δίσεκτο*». Από την τέλεση της προώρου στέψης μέχρι την ημέρα του επίσημου γάμου, ο γαμπρός και η νύφη πήγαιναν ο καθ' ένας στο σπίτι του.

Ο γάμος στο Γαρδίκι άρχιζε τότε την Τετάρτη και τελείωνε την Τρίτη, αφού από τις προηγούμενες ημέρες είχαν φροντίσει να επισκευάσουν και στερεώσουν γερά τα πατώματα των σπιτιών του γαμπρού και της νύφης διότι κινδύνευαν να πέσουν από τους ζωνρούς χορούς των συνεχών γλεντιών.

Χρονολογικά ο γάμος γινότανε με τις παρακάτω λεπτομέρειες.

ΤΕΤΑΡΤΗ

Πρωί την Τετάρτη, από το σπίτι του γαμπρού και της νύφης, ξεκινούσαν συντροφιάς-συντροφιάς για τους νερόμυλους του χωριού που βρίσκονταν στο Γαρδικιώτικο ποτάμι (ο Βακούφικος, του Μπλαγκόφτη, του Μπατατέγα, του Μπαούση & Σιάφη). Φορτωμένα τα αλογομούλαρα, με σακιά γεμάτα με καθαρό σιτάρι για το γαμπριάτικο ή νυφιάτικο άλεσμα. Κατεβαίνοντας τα καλντεριμωτά καγκέλια του παλιού μονοπατιού, με τους ήχους των κυπροκούδων να αντιλαλούν στη χαράδρα του Γαρδικίου, με το βουτό του ποταμού και με τα τραγούδια της συντροφιάς έφθναν στο μύλο, όπου τους περίμενε ο μυλωνάς και όλοι μαζί τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

1/22. «*Η ΛΕΛΟΥΔΑ*»

(Τσάμικος)

— *Πήραν, τ' απόσκια, πήρανε,
Λεβούδα μ', στην αυλή σου
και συ, Λεβούδα μ', νύχτωσες,
στον μύλο μην πηγαίνεις,
γιατί 'ναι Τούρκος μυλωνάς
κι Αράπης πασπαφιάρης.*

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1950. Στο τοσέδικάτο του Αριστεΐδη Καραμήτρου στη «Σπιανούρα» ετοιμάζονται τα «σφαχιά» για το γάμο.

*Γάμος στα «βδαχοκόνακα» (Καραδάρι ή Γραμματικό), το 1939.
Το πρώτο αρνί ψήνεται για τους μπρατίμους, από τον πεδερό και τοσέδικα + Δημ. Βράκα.*

*Παίρνει για «ξάϊ» χάϊδεμα,
φιλεί τα μαύρα μάτια.*

Άλεθαν το καθαρό σιτάρι για να ζυμώσουν τις κουλούρες και τα ψωμιά του γάμου. Ο μυλωνάς, συμμετέχοντας στη χαρά του ζευγαριού, δεν έπαιρνε «ξάϊ», αναλογία, δηλαδή, σιταριού σαν αμοιβή. Έκανε με τον τρόπο του ένα δώρο στους μελλόνυμφους.

Το μεσημέρι η συντροφιά «κολάτοιζε» με διάφορα φαγώσιμα (ψωμί, τυρί, πίτες κ.ά.) που είχε φέρει μαζί της στο μύλο. Τότε όλοι μαζί τρώγοντας και πίνοντας τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια, όπως το παρακάτω:

2/23. «ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΥΛΟΙ Τ'ΑΛΕΘΑΝ»

(Στα τρία)

*Σαράντα μύλοι τ'άλεθαν
τ' αλεύρι για το γάμο.
Σαράντα κόρες τραγουδούν
στους μύλους που τ' αλέθουν.
Σαράντα μούβες κουβαλούν
τ' αλεύρι για το γάμο.*

Όταν το άλεσμα ήταν έτοιμο, το έφερναν, φορτωμένο πάνω στα ζώα, στο σπίτι της νύφης ή του γαμπρού περνώντας κι απ' την πλατεία του χωριού τραγουδώντας και δίνοντας ευχές.

ΠΕΜΠΤΗ

Τις πρωινές ώρες της Πέμπτης, στο σπίτι της νύφης, ο πατέρας της νύφης έδωνε την «προίκα» στον πατέρα του γα-

μπρού. Η προίκα ήταν σε μετρητά (λίρες χρυσές ή ελληνικά χαρτονομίσματα) ή πρόβατα (όταν ο γαμπρός ήταν κτηνοτρόφος).

Η προίκα ήταν στενά υφασμένη μέσα στην οικονομική δραστηριότητα και στην επιδίωξη μιας καλύτερης οικονομικής αλλά και με αυτήν συνδεόμενης κοινωνικής κατάστασης. Φαινόμενο και θεσμός που δεν μπορεί αλλάζοντας προσωπείο και νομική κάλυψη, να εκλείψει ούτε και στις ημέρες μας. Διατηρείται ακόμη με κάποιες έμμεσες δικαιολογίες ουσιαστικά ακέραη.

Επιστρέφοντας στο σπίτι του, ο πατέρας του γαμπρού, έδινε το σύνθημα με μια ντουφεκιά, να ξεκινήσει ο γάμος. Τα «μπρατίμια-μπράτιμοι» (βλάμιδες) άρχιζαν να ετοιμάζουν το «Φλάμπουρο». Οι μπράτιμοι ήταν τέσσερα-πέντε νέα παιδιά, έμπιστοι φίλοι του γαμπρού, που φρόντιζαν για όλες τις δουλειές του γάμου. Ετοιμάζοντας το φλάμπουρο οι φίλοι και οι συγγενείς του γαμπρού τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

3/24. «ΡΑΨΤΕ ΚΑΛΑ ΤΟ ΦΛΑΜΠΟΥΡΟ»

(Επιτραπέζιο)

*Ο μπράτιμος, ο τρανίτερος
να ράψει καλά το φηλάμπουρο,
θα διάβει ράχες και χωριά
και θα μας το γεψιάσουν.*

Το φλάμπουρο ήταν κατασκευασμένο από ένα ξύλινο κοντάρι ύψους 2 μέτρων περίπου, που κατέληγε προς τα

Γαρδίκι, Αύγουστος 1934. Γυναίκες και παιδιά με τα προικιά πηγαίνουν στο σπίτι του γαμπρού (Γιάννη Ντέρη), συνοδεία οργάνων.
Πάνω αριστερά, δίπλα στη γυναίκα με το μπασούδο, ο βδάμης +Αθανάσιος Φνοικόπουλος με την «κινότα».

Γαρδίκι, 28 Ιουνίου 1968. Οι μπράτσιοι (βδάμηδες) με τα «όργανα» πηγαίνουν στο σπίτι της νύφης. Από την αναπαράσταση του
«Γαρδικιώτικου Γάμου» που έγινε από τον τότε πρόεδρο της Κοινότητας +Αριστ. Βράκα

άνω σε σταυρό. Στα άκρα του τοποθετούσαν τρία κόκκινα μήλα και στο κοντάρι κρεμούσαν ένα τεμάχιο κόκκινου υφάσματος μήκους ενός μέτρου περίπου. Κατόπιν τα μπρατίμια τοποθετούσαν το φλάμπουρο στο ψηλότερο σημείο της στέγης του σπιτιού του γαμπρού. Το φλάμπουρο αυτό έδειχνε στους ξένους που βρίσκεται το σπίτι του γαμπρού. Παράλληλα με το πρώτο φλάμπουρο γινότανε κι ένα δεύτερο. Στο σταυρό είχε τρία καρφωμένα μήλα. Ο σταυρός στολίζονταν με λουλούδια, βασιλικό και μαντζουράνες. Πιο κάτω απ' το σταυρό κυμάτιζε ένα μεγάλο κόκκινο μαντήλι κεντημένο. Το φλάμπουρο ήταν η σημαία του γάμου, το μπαϊράκι της γαμήλιας πομπής. Πάντα μπροστά από κάθε πομπή πήγαινε ο «φλαμπουριάρης» με το φλάμπουρο στο χέρι.

Όταν φκιάνανε το δεύτερο φλάμπουρο τραγουδούσαν:

4/25.

«ΤΙ ΚΑΡΤΕΡΕΙΣ, ΒΡΕ ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ»

(Τσαμικό)

— *Τι καρτερείς, βρε φλάμπουρα,
και δεν κινάς να φύγεις;*

— *Τους συμπεθέρους καρτερώ
και το γαμπρό ν' αβλήξει.*

*Ο ήλιος είναι ο γαμπρός
και το φεγγάρι η νύφη.*

Στη συνέχεια «ανάπιαναν τα προζύμια» (ετοιμάζαν τη ζύμη) που ήταν απαραίτητα για να ζυμώσουν τις «κουλούρες», που

θα έστελναν για κάλεσμα την επομένη στα «μπρατίμια», στο «νοννό» και στη «νύφη» και το ψωμί που ήταν αναγκαίο για τις επόμενες ημέρες. Οι συγγενείς του γαμπρού, που ήρθαν στο σπίτι του για το «αλεύρωμα του γαμπρού», με ψιλό αλεύρι πασπάλιζαν το πρόσωπό του. Αυτό σήμαινε ότι εύχονταν στο γαμπρό «ν' ασπρίσει σαν τ' αλεύρι, να ζήσει, να γεράσει, να περάσει ευτυχισμένα ως τα γεράματά του».

Όταν ανάπιαναν τα προζύμια οι γυναίκες, τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

5/26.

«ΣΑΡΑΝΤΑ ΚΟΡΕΣ ΚΟΣΚΙΝΟΥΝ»

(Καθιστικό)

*Σαράντα κόρες κοσκινούν
τ' αλεύρι για το γάμο,
σαράντα μύθοι τ' άβλεθαν
κι η πεθερά ζυμώνει,
να στείλει κ' βλούρα στο νοννό,
στη νύφη, στα μπρατίμια.*

Όταν οι γυναίκες, συγγενείς του γαμπρού, ζύμωναν τις κουλούρες (σε σχήμα στρόγγυλο) έλεγαν το παρακάτω τραγούδι:

6/27.

«ΠΟΙΟΣ ΖΥΜΩΝ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ Κ'ΛΟΥΡΑ»

(Στα τρία)

— *Ποιος ζυμών' αυτή την κ'βλούρα,
ποιος τη ροδοκοκκινίζει,
με κουφέτα τη γεμίζει;*

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1920. Καβαλαραίοι μπράτσοι, συγγενείς και ο γαμπρός πηγαίνουντας σε διπλανό χωριό για τα «στέφανα».

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1958. Με τα «όργανα» για το σπίτι της νύφης. Από δεξιά οι οργανοπαίχτες: Κώστας Ακριβός (δαιούτο-τραγούδι), Γιώργος Βούκιος (κλαρίνο), +Βασίλης Τόγγελος (βιοδι-τραγούδι) και πίσω αριστερά ο +Γιάννης Γκάσιος (δαιούτο)

— *Η μανούβλα μου την φτιάνει
και την ροδοκοκκινίζει,
με κουφέτα τη γεμίζει.*

Όταν στόλιζαν τις κουλούρες τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

7/28. «Η ΠΕΘΕΡΑ ΕΣΤΟΛΙΖΕ»

(Καθιστικό)

*Η πεθερά εστόλιζε εφιάζυνη κουλούρα,
τη στόλιζε, τη έρανε,
τη σιγοτραγουδούσε,
μ' ασήμι και με μάγμαμα,
με ρόδα την κεντούσε.*

Στο σπίτι της νύφης, το απόγευμα, επακολουθούσε «το αδεύρωμα της νύφης». Μόλις ακουγόταν από το σπίτι του γαμπρού πυροβολισμός, αυτό εσήμαινε ότι ο γαμπρός αλευρώθηκε. Τότε οι συγγενείς της προσέρχονταν και πασπάλιζαν το πρόσωπο της νύφης με ψιλό αλεύρι λέγοντας διάφορες ευχές, «*να ζήσεις, ν' ασπρίσεις, να γεράσεις*». Οι γυναίκες συγγενείς της νύφης ανάπιαν τα προζύμια για να φτιάσουν αργότερα την κουλούρα, που θα πρόσφεραν στο γαμπρό, τραγουδώντας το παρακάτω τραγούδι:

8/29. «ΔΑΣΥ, ΔΑΣΥ ΤΟ ΚΟΣΚΙΝΟ»

(Επιτραπέζιο)

*Δασύ, δασύ το κόσκινο
κι αφράτο το προζύμι,
κι η κόρη που το ζύμωνε
με μάνα, με πατέρα.
— *Ενχάσου με, μανούβλα μου,**

στα πρώτα τα προζύμια.

— *Με την ενχή μου, κόρη μου,
και με της Παναγίας.*

Η κουλούρα, που γινόταν στο σπίτι του γαμπρού και προοριζόταν για τη νύφη, ήταν απλή και δίχως πολλά στολίδια. Η κουλούρα που γινότανε στο σπίτι της νύφης, για το γαμπρό, ήταν πιο επιμελημένη, πιο πλούσια και έφερε πολλά στολίσματα, παραστατικά ευτυχισμένου γάμου. Όπως προαναφέραμε είχε σχήμα στρόγγυλο. Γύρω-γύρω ήταν κεντημένη με ανάγλυφα ενωμένα, το ένα πλάϊ στ' άλλο, σχήματα που εμφάνιζαν μία σειρά από το τελικό σίγμα. Η κουλούρα χωριζότανε στη μέση από ένα μεγάλο τεχνικό κλωνάρι στην άκρη του οποίου κρεμόταν τσάμπουρο σταφυλιού, σημείο ευτυχίας και απόκτησης πολλών αγαθών. Δεξιά και αριστερά από το κλωνάρι ήταν τοποθετημένα δυο κλαδία με τρεις καρπούς σύκων το ένα και με τέσσερες το άλλο. Οι καρποί δηλούσαν καρποφόρηση του ανδρόγυνου, τριών ή τεσσάρων παιδιών. Ανάμεσα από τα κλαδιά αυτά, είχαν σχηματίσει φύλλα πλατάνου, τα οποία υπονοούσαν μακροζωία του ζευγαριού, σαν τον πλάτανο. Πλάι είχαν σκαλίσει κλωσσοπούλι που εσήμαινε την αγνότητα. Στο πάνω μέρος στο μέσο της κουλούρας ήταν σκαλισμένος σταυρός, το θρησκευτικό σύμβολο των νεονύμφων. Σ' όλη την επιφάνεια της κουλούρας και αραιά είχαν μπηχθεί μικρά κουφέτα.

Τρίκαδα 1950. Γάμος στο Γαρδικάκι. Πηγαίνοντας με τον γαμπρό για την εκδήλση Ζωοδόχου Πηγής Σαραγίων, με τα όργανα. Γιώργος Βούκιος (κλαρίνο), +Βασίλης Τόγεδος (βιολιά) και +Γιάννης Γκάσιος (δαιούτο-τραγούσι). (Φ.Α. Σωτ. Τόγεδου).

Γαρδικιώτικος γάμος στον κάμπο, το 1956. Γαμπρός ο Βασίλης Ντίμτσας. Με το δαιούτο ο +Γιάννης Γκάσιος

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Το πρωί της Παρασκευής δυο παιδιά, κρατώντας λουλουδοστολισμένη «κόφα» με κρασί, επισκέπτονταν όλα τα συγγενικά και φιλικά σπίτια και «καλούσαν» τις νέες και νεοπαντρεμένες του χωριού, με τη φράση «να κοπιάστε για τα ξύλα».

Πριν από 20 ημέρες περίπου, από την ημέρα του γάμου, με φροντίδες των οικογενειών του γαμπρού και της νύφης ετοιμάζονταν, στο απέναντι δάσος του χωριού (Παλάντζενα) ή στο δάσος μεταξύ Γαρδικίου και Τζιούρτζιας (Αγ. Παρασκευή), μια μεγάλη ποσότητα καυσοξύλων που προορίζονταν για την παρασκευή των φαγητών με τα οποία θα φιλεύονταν οι καλεσμένοι συγχωριανοί του γαμπρού και της νύφης.

Το απόγευμα, όλες οι καλεσμένες νέες και νεοπαντρεμένες του χωριού ντυμένες με τις επίσημες ενδυμασίες τους, φορώντας τα «φλοκάτα» και τα χρυσαφικά τους συναντιόνταν στην πλατεία του χωριού. Με ένα πυροβολισμό από ένα μπράτιμο, δινόταν το σύνθημα για να ξεκινήσουν. Μπροστά πήγαιναν τα όργανα ακολουθώντας το μονοπάτι προς Κόμανο, Γουλά, Βάλι αλ πάπου (ρέμα του παππού). Φθάνοντας στο ξέφωτο του «Γουλά» σταματούσαν και έπιαναν χορό με το παρακάτω τραγούδι:

9/30. «ΠΟΙΟΣ ΚΑΝΕΙ ΤΟΥΤΟΝ ΤΟ ΓΑΜΟ»

(Στα τρία)

— Κυρ' γιέ μ',

το ποιος τον κάνει τούτον το νιόν,
το γάμο,

με τα άνθη, με τα ροΐδα
και με τα φηγοριά πηλεγμένα;

— Η μανούβλα μου

τον κάνει τούτον το νιόν, το γάμο,

με τα άνθη, με τα ροΐδα

και με τα φηγοριά πηλεγμένα.

— Τα 'δεφδάκια μου

τον κάνουν τούτον το νιόν, το γάμο,

με τα άνθη, με τα ροΐδα

και με τα φηγοριά πηλεγμένα.

— Οι γειτόνοι μου τον κάνουν

τούτον το νιόν, το γάμο,

με τα άνθη, με τα ροΐδα

και με τα φηγοριά πηλεγμένα.

Φθάνοντας στο μέρος που βρίσκονταν τα ξύλα, φορτωνότανε η κάθε μία ανάλογη ποσότητα καυσοξύλων και αμέσως άρχιζε η επιστροφή προς το χωριό. Φθάνοντας πάλι στη τοποθεσία «Γουλάς» ξεφόρτωναν τα ξύλα και έστηναν το χορό με τα όργανα να παίζουν και να τραγουδούν:

10/31. «ΟΣΑ ΧΩΡΙΑ ΠΕΡΠΑΤΗΣΑ»

(Τοάμικο)

Όσα χωριά περπάτησα
Βηλαχιά και Βουκουρέστι,
δεν μπόρεσα να βρω καμιά
στο μπόϊ να μ' αρέσει.

Μια κόρη του κοτοάμπαση

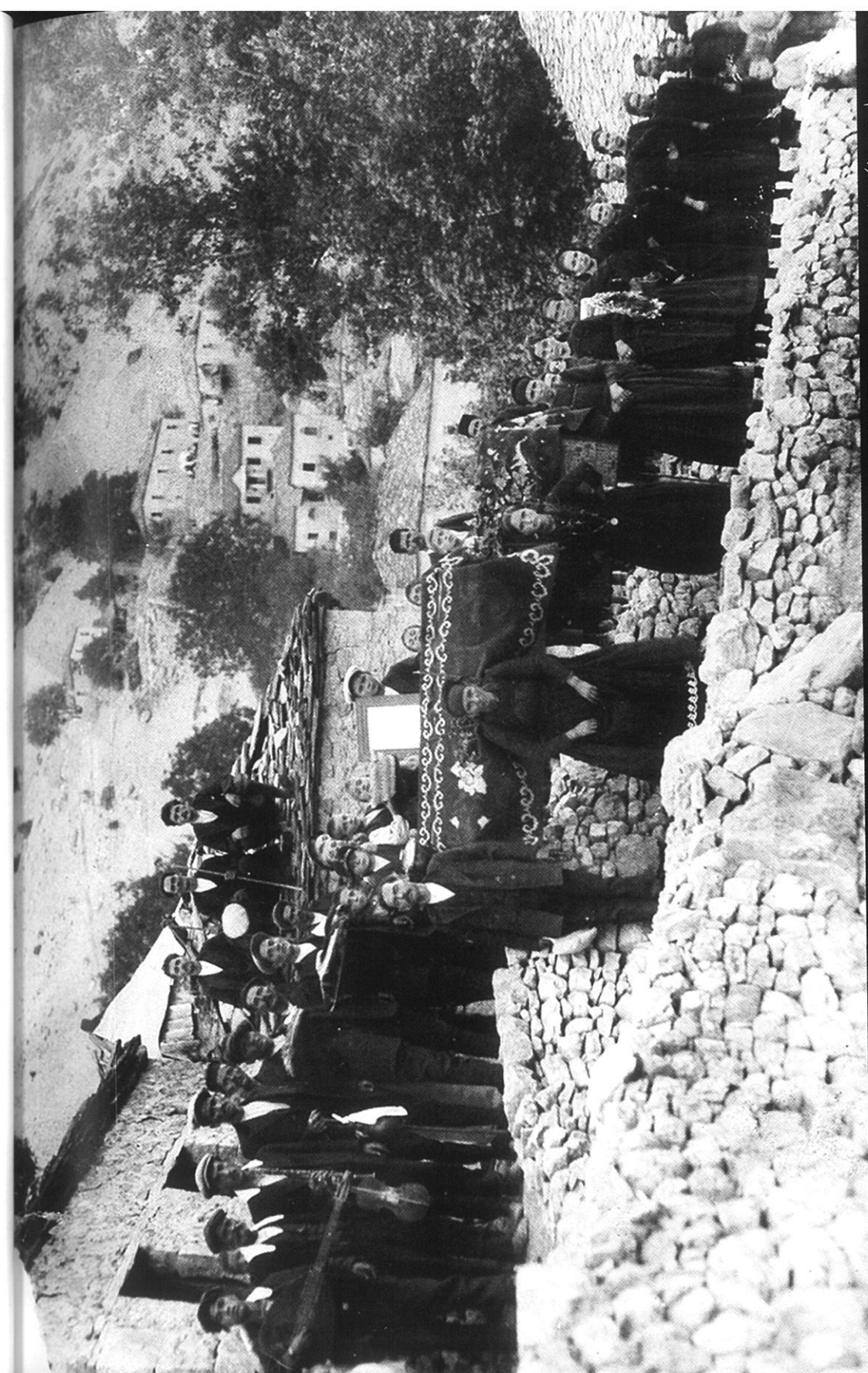
στραβά φοράει το φέσι.

Ρηγόπουβλο την κνηηγά,

γυναίκα να την πάρει.

Γαρόβκι. Αύγουστος του 1927. Μεταφορά προικιών από γυναίκες στο σπίτι του γαμπρού. Διακρίνεται η γυναίκα με το βαρέ «σεντούκι». Πάνω αριστερά οι οργανοπαίχτες (άγνωστο).

— *Σιγά-σιγά Ρηγόπουλε,
να βγούμε καραούλι,
εκεί που παίζουν τα παιδιά
και ρίχνουν στο σημάδι.
— Αν με διαβείς, Ρηγόπουλε,
γυναίκα να με πάρεις,
κι αν σε διαβώ, Ρηγόπουλε,
θα πάρω το σπαθί σου.*

Το σούρουπο έφθαναν στα σπίτια (γαμπρού και νύφης), ξεφόρτωναν τα ξύλα και μετά από ένα πρόχειρο «φίλημα» και τις απαραίτητες ευχές, έσερναν και λίγο το χορό.

Το βράδυ, πήγαιναν στη νύφη, την πίτα του γαμπρού, την οποία έκοβαν οι συγγενείς της νύφης. Η πίτα έπρεπε να κοπεί με μαυρομάνικο μαχαίρι, το οποίο συμβόλιζε το κάρφωμα του κακού πνεύματος. Η πίτα γινότανε από καλαμποκάλευρο και κολοκύθα (λα κουάντρι ή μπατζίνα).

ΣΑΒΒΑΤΟ

Πρωί-πρωί το Σάββατο ακούγονταν πυροβολισμοί από τα μαντριά της Σπανούρας και της Κακαρδίτσας. Τους πυροβολισμούς έριχναν οι τσοπάνηδες που έφερναν τα «σφαχτά» που προορίζονταν για το γάμο. Ο αριθμός των σφαγίων αυτών ήταν περίπου από 3-25, ανάλογα με την οικονομική κατάσταση της οικογένειας του γαμπρού και της νύφης. Το πρώτο σφαζόταν αμέσως για τις επείγουσες ανάγκες, ενώ τα κορίτσια τραγουδούσαν:

11/32. «ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΟ ΣΦΑΓΑΡΙ»
(Καθιστικό)

— *Ευχήσου με μανούζλα μου
στο πρώτο το σφαγάρι.
Ευχήσου με μανούζλα μου
να ζήσω να γεράσω.*

Επακολουθούσε το σφάξιμο και άλλων αρνιών για την ετοιμασία του βραδυνού τραπεζιού που θα παρέθετε ο γαμπρός και η νύφη, στο σπίτι τους, στους φίλους και συγγενείς τους. Τα αρνιά σφάζονταν με τραγούδια όπως τα παρακάτω:

12/33. «ΠΗΡΑΝΕ ΤΟ ΛΑΓΓ' ΑΡΝΙ»
(Καγκέλι)

*Κλέφτες μπήκαν στο μαντρί
πήρανε το λαγι' αρνί.
Πήρανε το λαγι' αρνί
πούχε το χρυσό μαρζή.
Πούχε το χρυσό μαρζή
τ' ασπμένιο χαϊμαρή.
Τ' ασπμένιο χαϊμαρή
δεν κατάλαβες, μαρή.*

13/34. «ΚΛΕΦΤΕΣ ΒΓΗΚΑΝ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ»
(Στα τρία)

*Κλέφτες βγήκαν στα βουνά
για να κλέψουν πρόβατα,
πρόβατα δεν βρήκανε,
τον τσομπάνο δείρανε.
— Μας πήρανε το βλάϊο αρνί,
πούχει το χρυσό μαρζή,
τ' ασπμένιο χαϊμαρή,
μας το πήρανε και πάν',*

Έτοιμα τα καζάνια, με το κρέας και το μπδογούρι ή ρύζι, για να φάνε οι συγγενείς και οι καδεσμένοι στο σπίτι του γαμπρού.

Γάμος στο Γαρδίκι γύρω στα 1960. Χορεύουν στην πδάτεια του χωριού οι: Τάκος Μπαταγιάννης (πρώτος), Μήτρος Σκαυδάδης και Τάκης Πεδεκούδας. Μπροστά οι οργανοπαίχτες, Χρήστος Ζυγοβήνας (δαούτο-τραγουδι), Χρήστος Μπανιάκας (κλαρίνο) και Σωτήρης Σγούρος (κλαρίνο). (Φ. Α. Κική Παϊσιάνου).

πάν', βλαχούτλα μ', πάν'.
 Πήραν την καρδάρα μας,
 που πήζαμε το γάλα μας,
 μας την πήρανε και πάν',
 πάν', Βλαχούτλα μ', πάν'.
 — Μας πήρανε το τυροβότλι,
 καθίσαν και το φάγαν όλοι,
 να τους πάρουν οι διαβότλοι,
 εκείνους και τα ταίρια τους
 μέσ' απ' τα ψημέρια τους (dis).

Στο σπίτι του γαμπρού οι μπράτιμοι φρόντιζαν για όλες τις δουλειές του σπιτιού. Έστελναν τα παιδιά με την «κόφα» να καλέσουν μερικούς φίλους και τους συγγενείς στο βραδυνό γλέντι και ετοιμάζονταν για το απόγευμα, που θα πήγαιναν με συνοδεία οργάνων στο σπίτι της νύφης να «πάρουν τα προικιά».

Στο σπίτι της νύφης, από το πρωί, είχαν μαζευτεί οι φιλενάδες της, νέες και νεοπαντρεμένες και τακτοποιούσαν τα προικιά για να είναι έτοιμα, για τη μεταφορά τους στο σπίτι του γαμπρού το απόγευμα, ενώ συγχρόνως τραγουδούσαν διάφορα δημοτικά τραγούδια σαν τα παρακάτω:

14/35.

«ΔΙΠΛΩΣΕ, ΜΑΝΑ Μ', ΤΑ ΠΡΟΙΚΙΑ»

(Τοάμικο)

Δίπλωσε, μάνα μ', τα προικιά,
 δίπλωσε τα κατλά μου,
 θα διάβουν ράχες και βοννά,
 θα μας γελάσουν τα προικιά.

15/36. «ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΑ ΥΦΑΙΝΕ»

(Τοάμικο)

Παλαδοπούτλα ύφαινε,
 ψίγγο κουνάει τη μέση,
 και με το νου της έβλεγε,
 νάχε ένα παψηγκάρι.
 Το παψηγκάρι το κατλό
 θέλει κατλή γυνάικα,
 να ζέρει ρόκα κι αργαλειό,
 να μπαίνει να υφαίνει,
 να'χει και κτενομήταρα
 πούν' μαργαριταρένια.

16/37.

«ΜΙΑ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΑ ΕΠΛΕΝΕ»

(Στα τρία)

Μια Βλαχοπούτλα έπλενε
 στον πηλάτο στην βρύση,
 έχει ασημένιο κόπανο
 πηλάκα μαρλαματένια.
 Κι απ' το ποψή το ψεύκασμα
 κι απ' τα ποψηλά τραγούδια
 τσακίσθηκε ο κόπανος
 ραϊσθηκε η πηλάκα.
 Κι ο πιστικός αγνάπτενε
 από ψηλή ραχούτλα.
 — Πάψε, κόρη μ', τον κόπανο,
 πάψε και τα τραγούδια
 να πιούν τα πρόβατα νερό
 να παίζουν τα ζυγούρια.
 — Τι ψες, τι ψες βρε πιστικέ
 και συ βρε ζυγονριάρη,
 θέψω ν' ασπρίσω τα πανιά,
 να φκιάσω τα προικιά μου.

*Καρδίσα, Μάρτιος του 1926. Ο Γαρδικιώτης τοξόδικας
+Αριστοειδής Καραμήτρος με τη σύζυγό του +Βασίλική Μπουρούση, μετά τον γάμο.*

Το απόγευμα, από το σπίτι του γαμπρού, ξεκινούσαν οι μπράτιμοι για το σπίτι της νύφης να πάρουν τα προικιά. Μπροστά πήγαινε ο φλαμπουριάρης με το φλάμπουρο στο χέρι και πιο πίσω οι μπράτιμοι με τα όργανα που τραγουδούσαν:

17/38. «ΒΛΑΧΟΥΛΑ Μ', ΤΙ ΖΗΤΑΣ ΕΔΩ»
(Στα τρία)

— Βλαχούλα μ', τι ζητάς εδώ,
μεσ' στο δικό μας το χωριό;
— Ήρθα να ιδούν τα μάτια μου,
πως τα περνάει η αγάπη μου.
— Μην βρήκε αηλιού κι αγάπησε
κι εμένα μ' απαράτησε.
— Ποιος στο 'πε, δειτρουλάκι μου,
δε σ' αγαλώ, πουηλάκι μου;
— Αν στο 'πε ο ήλιος, να μην βγει,
τ' άστρο να μην φανερωθεί.

Μόλις έφθαναν τα μπρατίμια στο σπίτι της νύφης, την έβαζαν στο χορό με το παρακάτω τραγούδι:

18/39. «ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΤΣΕΛΙΓΚΟΠΟΥΛΑ»
(Τοάμικο)

Μια μικρή, Βάσω, Βασίλω,
μια μικρή τσελιγκοπούλα, (δισ)
όμορφη και νοστιμούλα.
Με τη μά-Βάσω, Βασίλω
με τη μάνα της μαλώνει (δισ)
και βαριά την βαλαντώνει.
— Δώσ' μου, μα-Βάσω, Βασίλω,
δώσ' μου, μάνα μ', τα προικιά μου, (δισ)
την μεταξωτή ποδιά μου.

— Για να ιδώ, Βάσω, Βασίλω,
για να ιδώ στο πανηγύρι, (δισ)
το χορό ποιος θα τον σύρει.

— Για να ιδώ, Βάσω, Βασίλω,
για να ιδώ το παηληκάρη, (δισ)
ίσως θέλει να με πάρει.

Στο σπίτι της νύφης επικρατούσε πανδαιμόνιο. Οι φιλενάδες της, 15-20 περίπου, ντυμένες με τις επίσημες ενδυμασίες τους φορτωνόταν η κάθε μία ένα μέρος των προικιών σκεπασμένο με πολύχρωμες μπαντανίες (κουβέρτες), στολισμένες με κληματοβέργες και βασιλικό. Μια δυνατή γυναίκα φορτωνόταν το ασήκωτο «σεντούκι» στη πλάτη της και κρατούσε το κλειδί του. Μικρά παιδιά, 20-30 περίπου, κρατούσαν διάφορα αντικείμενα (καθρέπτη, τέντζερι, ταψί, κανάτα γυάλινη κ.ά.), δώρα συγγενών και φίλων της οικογένειας. Μπροστά ο φλαμπουριάρης, πίσω τα όργανα και η πομπή, ξεκινούσαν για το σπίτι του γαμπρού με τραγούδια όπως το παρακάτω:

19/40.
«Ο ΓΙΑΝΝΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΤΑΜΠΟΥΡΑ»
(Καθιστικό)

Ο Γιάννος με τον ταμπουρά
κι η Λένω με τη ρόκα,
που πάεισαν κι ανταμώθηκαν
σ' ένα στενό σοκάκι.
— Που πας, Λενιώ μου, μοναχή,
τώρα το βράδυ-βράδυ;
— Πάω στη θειά μου τη Φανιώ,
στη θειά μου την Αγόρω,

Τρίκαλα, 1927. Ο Γαρδικιώτης έμπορος +Αθανάσιος Κων. Βράκας με τη σύζυγό του, +Οδγα Σωτ. Γοργουέτα, σε αναμνηστική πόζα μετά τον γάμο.

*πάω να νυχτερέψουμε,
με τ' άρβιλα τα κορίτσια.
Να γνέσω τα πιρικόκια μου,
να φκιάσω τα προικιά μου,
να φκιάσω ζώνα του γαμπρού,
ποδιά της αντιραδέλφης,
να φκιάσω και της πεθεράς
φριλοκάτο κεντημένο.*

Έτσι έφθναν στο σπίτι του γαμπρού στον οποίο παρέδιναν τα προικιά και από τον οποίο έπαιρναν το αντίστοιχο φιλοδώρημα, ανάλογα με το βάρος και την αξία του είδους. Το μεγαλύτερο φιλοδώρημα έπαιρνε η γυναίκα με το σεντούκι για να παραδώσει το κλειδί.

Το βράδυ τέλος του Σαββάτου επακολουθούσε ολονύκτιο γλέντι τόσο στο σπίτι του γαμπρού όσο και της νύφης, μεταξύ των συγγενών και στενών φίλων του κάθε σπιτιού. Φιλεύονταν όλοι τρώγοντας τα μοσχομουριστά ψητά και πίνοντας γλυκόπιτα κρασιά. Στην αυλή του σπιτιού έσπνταν μεγάλο χορό και έπρεπε να χορέψουν όλοι όσοι ήταν παρόντες, με τραγούδια όπως: Το μαύρο το μαντίλι (ρυθμός δωδεκάσημος 12/8), Ντόου φιάτι λάϊ μουσιάτι (ρυθμός τρίσημος 3/4, συγκαθιστός), Το πράσινο μαντίλι (ρυθμός εφτάσημος 7/8, αργός συρτός), Βλάχα μ' το μαντίλι σου (τετράσημος ρυθμός 4/4, καγκέλι), Μαρουσιάνα (ρυθμός τετράσημος 4/4, αργός συρτός), Βούλω, μαρή, Βούλω (ρυθμός εφτάσημος 7/8, συρτός), Λα πάτρου τσίντζι μάρμαρι (ρυθμός δω-

δεκάσημος 12/8) και διάφορα τοάμικα (ρυθμός τρίσημος 3/4).

Οι φίλοι και οι συγγενείς του γαμπρού, αυτή τη μέρα, δεν επιτρεπόταν να πάνε στο σπίτι της νύφης. Το γλέντι εξακολουθούσε όλη τη νύχτα ως το πρωί.

ΚΥΡΙΑΚΗ

Επί τέλους έφθανε η ημέρα της χαράς και των παθών του γαμπρού, της νύφης και όλων των συγγενών τους, αλλά περισσότερο των «μπρατιμιών».

Πρωί-πρωί σφάζονταν τα «σφαχτά» για την ετοιμασία των φαγητών του γεύματος και του δείπνου που θα φιλεύονταν οι καλεσμένοι του γάμου. Πατροπαράδοτα φαγητά ήταν κρέας με κρεμμύδια (στιφάδο), κρέας με ρύζι ή τραχανά (μπλουγούρι) και με πατάτες. Τα ψητά της σούβλας ήταν οπωσδήποτε απαραίτητα. Ετοιμάζαν τις φωτιές στην αυλή του σπιτιού και στα γειτονικά σπίτια και τοποθετούσαν τις πρώτες σούβλες με το κοκορέτσι και το σπληνάντερο. Από το πρωί άρχιζε και το «κάλεσμα με την κόφα» όλων σχεδόν των κατοίκων του χωριού.

Κατά τις 10 το πρωί έρχονταν, στο σπίτι του γαμπρού, οι οργανοπαίχτες για ν' αλλάξει ο γαμπρός. Ο γαμπρός αποσυρότανε σ' άλλο δωμάτιο ενώ οι οργανοπαίχτες παρέμεναν δίπλα παίζοντας με τα όργανά τους, ενώ οι γυναίκες συγγενείς του τραγουδούσαν:

Γαρόκι, 28 Ιουλίου 1968. Αναπαράσταση του «Γαρκικιώτικου Γάμου» από τον γότο, αείρωματο, πρόεδρο της κοινότητας «Αριστ. Βράικα. Νέφη η Δήμητρα Βράικα, γαμπρός ο Βαγγ. Καραμήτρος και νονός ο Διάκος Μπουγγούρης. Με το κιάρινο ο Σπύρος Αναστασιού, με το δαούτο ο Γιώργος Πεδιάκης και με το ακορντεόν ο «Σοϊάης Αφράτης.

20/41.

«ΟΣΑ ΣΑΚΑΚΙΑ ΣΤΑ ΤΣΑΡΣΙΑ»

(Καθιστικό)

*Όσα σακάκια στα τσαρσιά,
του κυρ-γαμπρού καηύτερο.
Όσα γιλέκα στα τσαρσιά,
του κυρ-γαμπρού καηύτερο.
Όσα πονκάμισα στα τσαρσιά,
του κυρ-γαμπρού καηύτερο.
Όσες φανέλες στα τσαρσιά,
του κυρ-γαμπρού καηύτερο.*

Ο γαμπρός άλλαζε, βάζοντας τα καθαρά εσώρουκά του και την ολόασπρη φουστανέλλα του και μετά έμπαιναν στο δωμάτιο οι γυναίκες για να τον στολίσουν.

Μετά το στόλισμα, ο γαμπρός με τα μπρατίμια του και λίγη συνοδεία συγγενών του, ξεκινούσαν να πάρουν τον νουνό απ' το σπίτι του. Οι άλλοι παρέμεναν σπίτι του περιμένοντας την επιστροφή της συνοδείας του γαμπρού. Φθάνοντας στο σπίτι του νουνού τραγουδούσαν:

21/42.

«ΚΑΤΩ ΣΤΟ ΔΑΦΝΟΠΟΤΑΜΟ»

(Στα τρία)

*Κάτω στο δαφνοπόταμο,
ορέ, εκεί καθόταν ο κυρ-νονός,
ορέ, με τετρακόσιους άρχοντες,
ορέ, να ζήσουν οι κουμπάροι μας.
Έχουν αρνιά και ψήνουνε,
ορέ, κριάρια σουβησιμένα,
ορέ, έχουμε και γητικό κρασί,
ορέ, να ζήσουν οι κουμπάροι μας.*

Μετά την επιστροφή του γαμπρού με το νουνό, πρώτη δουλειά που γινότανε ήταν το ξύρισμα του γαμπρού. Ο κουρέας είχε ετοιμάσει όλα τα σύνεργά του. Έπρεπε ο κουρέας να έχει μάνα και πατέρα. Κι αυτό, για να έχει τύχη ο γαμπρός. Ο γαμπρός καθότανε σε μια καρέκλα ή σκαμνί ή «βαρέλα» ενώ μπροστά του τοποθετούσαν ένα «ταψί» και μέσα του έβαζε τα πόδια του, χωρίς τα τσαρούχια. Στο αριστερό του χέρι κρατούσε την κεντημένη κλίτσα του και στο δεξιό κεχριμπαρένιο κομπολόι. Κατά τη διάρκεια του ξυρίσματος, τα κορίτσια και οι γυναίκες τραγουδούσαν τα παρακάτω τραγούδια:

22/43.

«ΣΗΜΕΡΑ ΑΣΠΡΟΣ Ο ΟΥΡΑΝΟΣ»

(Καθιστικό)

*Σήμερα άσπρος ουρανός,
σήμερα άσπρη μέρα,
σήμερα μπαρμπερίζεται
γαμπρός όλη τη μέρα.
Ξυράφι από τα Γιάννενα,
ακόνι από τα Τρίκαφα,
ζυρίστε το γαμπρό καηλά,
θα μας γελάσουν τα χωριά.*

23/44.

«ΑΡΓΥΡΟ ΞΥΡΑΦΙ»

(Καθιστικό)

*Αργυρό ξυράφι
για σύρε αγάθια-αγάθια,
να μη ραΐσει τρίχα,*

Γαρδίκι, 28 Ιουλίου 1968. Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου». Νύφη η Δήμητρα Βράκα-Μπορούση, γαμπρός ο Βαγγ. Καραμήτρος, γονιός ο Λιάκος Μπουντούρης, μπράττιμοι οι: Γαντζούδας, Κασομπέκης κ.α. Με το κλαρίνο ο Σπυρ. Αναστασίου και με το ακορντεόν ο +Σούλης Αβράμης

Στην αναπαράσταση, του «Γαρδικιώτικου Γάμου», οι «μπράττιμοι» τραγουδούν τα αυθεντικά δημοτικά τραγούδια του Λαπροποτάμου. Γαρδίκι, Ιούλιος 1968. Αριστερά ο πρώτος μπράττιμος Λάκης Σκανδάλης και δεξιά ο τότε πρόεδρος της Κοινότητας +Αριστ. Βράκας. Αριστερά η Εδένη Σουδιμέτση.

τρίχα απ' τον τσιαμπά του,
και τα πάρει ο κόσμος
και τα φκιάσει μάγια.

μαρ' άσπρη, μαρ' τριανταφυλλιά,
τα γναθιά τα πέρν' οι άσπρες
και τα χτένια οι όμορφες.

24/45.

«ΞΥΡΑΦΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ»

(Καθιστικό)

Ξυράφι από τα Γιάννενα,
μπαρμπέρη από τα Τρίκαλα,
για σπούδαζε μπαρμπέρη μου,
για σπούδαζε το χέρι σου,
έχουμε δρόμο μακρινό,
θα γείρουμε ράχες και βονά,
σήμερα ο νιός στολίζεται,
σήμερα μπαρμπερίζεται.

Κατά τη διάρκεια επίσης του ξυρίσματος οι συγγενείς και οι φίλοι, σταύρωναν με νομίσματα το κεφάλι του γαμπρού και μετά τα έριχναν στα ταψί μαζί με λουλούδια. Τα κεράσματα αυτά ήταν η αμοιβή του κουρέα.

Μετά το τέλος του ξυρίσματος, τα μπρατίμια με την επίσημη ενδυμασία τους (τσιπούνια, τσιαμαντάνια και κόκκινα τσαρούχια), ξεκινούσαν με τη συνοδεία των οργάνων για να πάνε την «κουλούρα» στη νύφη και επέστρεφαν γρήγορα στο σπίτι του γαμπρού. Στο σπίτι της νύφης, οι φιλενάδες της, τη στόλιζαν και περίμεναν τον ερχομό των μπρατιμιών με τα δώρα του γαμπρού. Συγχρόνως τραγουδούσαν τα παρακάτω τραγούδια:

25/46.

«ΒΡΕ ΧΡΥΣΣΕ ΜΠΑΡΜΠΕΡΗ»

(Καθιστικό)

Βρε χρυσέ μπαρμπέρη
κι αργυρό ξυράφι,
παίρνε αγάη-αγάη
τη χρυσή του τρίχα,
τρίχα μην τ' αφήσεις
και τον ασχημύσεις,
τ' είναι χαϊδεμένος, ζαχαροθρεμένος,
ζαχαροθρεμένος και θεοφκιασμένος.

27/48.

«ΧΡΥΣΗ ΝΥΦΟΥΛΑ»

(Στα τρία)

Χρυσή νυφούλα, μονούλα μ', που'χαμε.
Χρυσή νυφούλα που'χαμε,
μανά μου, στην αυλή μας (δισ).
Κι ήρθαν ζένοι, βέει μανά μ',
παντάζενοι.
Κι ήρθαν ζένοι παντάζενοι,
μανά μ', να μας την πάρουν (δισ).
Κηλάπτε βονά, βέει μανά μ',
κηλάπτε κηλαριά.
Κηλάπτε βονά, κηλάπτε κηλαριά
και σεis κοντορακούβες. (δισ)

26/47.

«ΚΑΤΩ ΣΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΑ ΤΣΑΡΣΙΑ»

(Καθιστικό)

Κάτω στις πόλης τα τσαρσιά
μια άσπρη, μια τριανταφυλλιά,
και στις πόλης τ' αργαστήρια
οιπραματενιάδες κόνεψαν.
Πωλούσαν χτένια και γναθιά

Η νεοπαρμένη «Αριστοΐδα Παπακωνσταντίνου» σέρνει το χορό στο πανηγύρι Γαρθίκου (Αύγουστος 1931). Καθιστοί διακρίνονται οι οργανοπαίχτες (από δεξιά): Κώστας Βλάχγγελης (βιολί), Χρήστος Μπανίκας (κλαρίνο), Στέργιος Δημητριάδης (κλαρίνο) και Αχιλλέας Νικαράδας (βιολί).

28/49.

«ΣΤ' ΑΣΠΡΑ ΝΥΦΟΥΛΑ ΣΤΟΛΙΖΑ»

(Αργός ουρτός)

Στ' άσπρα νυφούλα στόλιζα,
 μάνα μου, στην αυλή μας. (dis)
 Την στόλιζα, την κοίταζα
 κι ο κόσμος τη ζηλεύει. (dis)
 Κι ήρθε ξένος κι αηλαργινός,
 ήρθε να μας την πάρει. (dis)
 — Κρύψε με, μάνα μ', κρύψε με,
 να μην με πάρει ο ξένος. (dis)
 — Τον ξένου ρούχο φόρεσες,
 του ξένου δακτυλίδι. (dis)

Κατά τη 1 το μεσημέρι ξεκινούσαν πάλι τα μπρατίμια για το σπίτι της νύφης. Αυτή τη φορά για να δώσουν τα χρυσαφικά («ντουμπλόνια» και το «ασπμοζούνουρο») μαζί με την «τοίπα» με τα κουκάκια και τα άσπρα νυφικά παπούτσια τα οποία έπρεπε απαραίτητως να φορέσουν στα πόδια της νύφης. Στο δρόμο οι μπρατίμιοι με τους οργανοπαίχτες τραγουδούσαν τα παρακάτω τραγούδια:

29/50.

«ΑΥΤΟΥ ΨΗΛΑ ΠΟΥ ΠΑΣ

ΣΤΗ ΦΤΕΡΗ»

(Αργός ουρτός)

Αυτού ψηλά, ματάκια μου,
 αυτού ψηλά που πας στη φτέρη (dis)
 θα σου κάνω 'γω καρτέρι.
 — Κι αν μας ιδούν, ματάκια μου,
 κι αν μας ιδούν απ' το χωριό (dis)
 πως θα πάμ' εμείς οι δνό;
 — Παίζοντας, ματάκια μου,

παίζοντας θα πάμ' οι δνό μας (dis)
 κι αν το μάθει το χωριό μας.

— Κι αν μας ιδούν, ματάκια μου,
 κι αν μας ιδούν τα πουηλιά (dis)
 γειά σ' αγάπη μου παηλιά.
 — Κι αν μας ιδούν, ματάκια μου,
 κι αν μας ιδούν τα φλουηούδια (dis)
 γειά σ' αγάπη μου καινούργια.
 — Κι αν μας ιδούν, ματάκια μου,
 κι αν μας ιδούν τα χερηιδόνια (dis)
 'γω θα σ' αγαπώ αιώνια.

30/51. «ΛΕΝΙΤΣΑ ΣΤΟ ΜΠΑΛΚΟΝΙ»

(Αργός ουρτός)

Λενίτσα στο μπαλκόνι
 και γώ από κατ' κοιτώ,
 με χέρια σταυρωμένα
 και την παρακαλώ.
 — Λενιώ μ' κατέβα κάτω
 δνό βλόγια να σου πω,
 μού 'παν πουηλάς κρασάκι
 κι ήρθα κι εγώ να πλώ.
 — Εγώ κρασί δεν έχω,
 ουδέ ρακι πουηλώ,
 μόν' έχω μαύρα μάτια,
 που παίζω και γεηλώ.

31/52. «ΑΥΤΟ Τ' ΑΣΤΕΡΙ ΤΟ ΛΑΜΠΡΟ»

(Τοάμικο)

Αυτό τ' αστέρι το λαμπρό
 που πάει κοντά στην πούηλια,
 αυτό μου φέγγει κι έρχομαι,
 Βηλάχα μου, στην αυλή σου.
 Χτυπά την πόρτα δνό φορές,
 το παραθύρι πέντε.
 — Ξύπνα, μιρμιρμιθομάτα μου,

Περατὰς, Σεπτέμβριος του 1947. Γάμος των Γαρθάκωτων +Αθην. Σδρένια και Βαϊτοὰς Σουτ. Γορυγογέα.

κι ήρθανε να σε πάρουν,
με πεντακόσια φηλάμπουρα,
πεζούρα και καβάλλα.

Φθάνοντας στο σπίτι της νύφης, τα μπρατίμια μπαίνουν στο δωμάτιο που περιμένει η νύφη με τις φιλενάδες της. Η νύφη φορούσε τα χρυσαφικά, την τσίπα με τα κουκάκια (στα παλιότερα χρόνια το «πισκίρι» και στα νεότερα το πέπλο) και το ασημοζούναρο. Τα μπρατίμια, της φορούσαν τα νυφικά παπούτσια και η νύφη προσποιότανε ότι δεν της χωρούσανε. Τότε τα μπρατίμια «ασημώνανε», με νομίσματα, τη νύφη και αυτή ήταν καθ' όλα έτοιμη για το χορό στην αυλή του σπιτιού της. Οι μπρατίμοι έβαζαν τη νύφη στο χορό με τα παρακάτω τραγούδια:

32/53.

«ΑΠ' ΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ ΜΟΥ ΒΓΑΙΝΩ»

Απ' τη γειτονιά μου βγαίνω
στην αγάπη μου πηγαίνω,
βρίσκω τσούπρες που κεντάνε
κι όμορφα που τραγουδάνε.
Σας παρακαλώ κοπέλλες
με τις όμορφες κορδέλλες,
να με μάθετε κεντίδια
να σας μάθω γώ παιχνίδια.
Εμείς που ζέρονμε κεντίδια
ζέρονμε και τα παιχνίδια.
Σας παρακαλώ κορίτσια
με τα όμορφα κεντίδια,
να με βάλτετε στη μέση
να διαβλέξω ποια μ' αρέσει.

Να διαβλέξω τη Μαρία
πον'ναι σαν την Παναγία.
Να διαβλέξω την Ερήνη
πον'ναι χαμηλιά ζωμένη.
Να διαβλέξω τη Βασίλω
πον'ναι κόκκινη σαν μήλο.
Να διαβλέξω τη Μαρίκα
αχ αυτή δεν έχει προίκα.

33/54.

«ΕΣΥ ΝΥΦΗ Μ' ΝΑ ΧΑΙΡΕΣΑΙ»

(Στα τρία)

Εσύ, μαρή εσύ,
εσύ νύφη μ' να χαίρεσαι.
Εσύ νύφη μ' να χαίρεσαι
και συ να καμαρώνεις.
Με το, μαρή με το,
με το συγγένιο που 'πιασες.
Με το συγγένιο που 'πιασες,
με τη μεγάλη φάρα.
Και με, μαρή και με,
και με τον άντρα σ' τον καρλό.
Και με τον άντρα σ' τον καρλό
τον έμορφο ρεβέντη.
Τον α -μαρή τον ά-,
τον αγαπάει η γειτονιά.
Τον αγαπάει η γειτονιά,
τον εξηλεύει η χώρα.

Επιστρέφοντας τα μπρατίμια στο σπίτι του γαμπρού, αυτό είχε γεμίσει με καλεσμένους του χωριού οι οποίοι κάθονταν ακόμα και στα πέτρινα πεζούλια της αυλής. Η κάθε οικογένεια που προσέρχονταν στο σπίτι, έφερνε και δώρο ανάλογα με την οικογενειακή της κατά-

Γαρόβκι. Αίγυπτος τον 1935. Χορός στο μεσοχώρι μετά τα «στεφάνια». Γαμπρός ο Θανάσης Κουτσουνιάτος και νύφη η Αδεζάνδρα Κάκια.
Κάθιστοι οι οργανοπαίχτες: «Κάστας Βλαχάγγιλης (δισκίτο-τραγουδιό), «Γιάκης Ζοζήμπας (βιολιά) και «Στέργιος Δημητρουΐδας (κλαρίνο).

οτασπ. Κεντημένες «κουλούρες» ή αρνιά άσπρα βαμμένα με διάφορα χρώματα.

Και έφθανε το μεσημέρι και η ώρα του τραπέζιου. Άλλοι βολεύονταν σε καρέκλες, σκαμνιά, τάβλες και άλλοι «σταυροπόδι». Έτρωγαν σε πιάτα ή μισούρες, καυκιές, τσανάκια, με μεταλλικά μαχαιροπήρουνα ή ξύλινα χλιάρια.

Συγχρόνως τραγουδούσαν και διάφορα τραγούδια, όπως:

34/55. «ΜΙΑ ΚΥΡΙΑΚΙΤΣΑ ΒΑΓΓΙΩ Μ'»

(Στα τρία)

Μια Κυριακίτσα,

Βάγγιω μ', το πρωί (δισ)

κι ένα Σαββάτο βράδυ,

Βαγγελή-Βαγγελίτσα μου,

κι ένα Σαββάτο βράδυ,

Γαρδικιώτισσα.

Έβα κάτσε, Βάγγιω μ',

στο γόνα μου, (δισ),

να με κερνάς να πίνω,

Βαγγελή-Βαγγελίτσα μου,

να με κερνάς να πίνω,

Γαρδικιώτισσα.

Εγώ να πίνω, Βάγγιω μ', το κρασί

και συ θα βιάμπεις μέσα,

Βαγγελή-Βαγγελίτσα μου,

και συ θα βιάμπεις μέσα,

Γαρδικιώτισσα.

Πως βιάμπει η πάπια, Βάγγιω μ',

στο γναβλό (δισ)

κι οι πέρδικες στα πηλάγια,

Βαγγελή-Βαγγελίτσα μου,

κι οι πέρδικες στα πηλάγια,

Γαρδικιώτισσα.

Με φαγητό και τραγούδια περνούσαν ευχάριστα δύο περίπου ώρες ώσπου να ξεκινήσουν για τη νύφη και την εκκλησία.

Στις 3 περίπου το απόγευμα, τρεις πυροβολισμοί έδιναν το σύνθημα της αναχώρησης του γαμπρού, των μπρατιμών, των συγγενών και των φίλων του, για το σπίτι της νύφης. Ο γαμπρός, καβάλα σε άσπρο άλογο, με άσπρη βελόντζα και άσπρο μαντίλι στο λαιμό του αλόγου, έδινε το σύνθημα του ξεκινήματος με τα όργανα να παίζουν και να τραγουδούν:

35/56.

«ΤΙ ΚΑΡΤΕΡΕΙΣ, ΒΡΕ ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ»

(Τοάμικο)

— *Τι καρτερείς, βρε Φλάμπουρα,*
και δεν κινάς να φύγεις;

— *Τους συμπεθέρους καρτερώ*
και το γαμπρό ν' αβηλάζει,
όσο ν' αβηλάζει ο γαμπρός,
να σταησιστεί η νύφη.

Μπροστά πήγαινε ο φλαμπουριάρης με το φλάμπουρο στο χέρι και ακολουθούσαν οι οργανοπαίχτες με την πομπή, τραγουδώντας όλοι, μαζί στο δρόμο, τα παρακάτω τραγούδια:

36/57.

«ΣΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΟΥ, ΚΥΡ-ΓΑΜΠΡΕ»

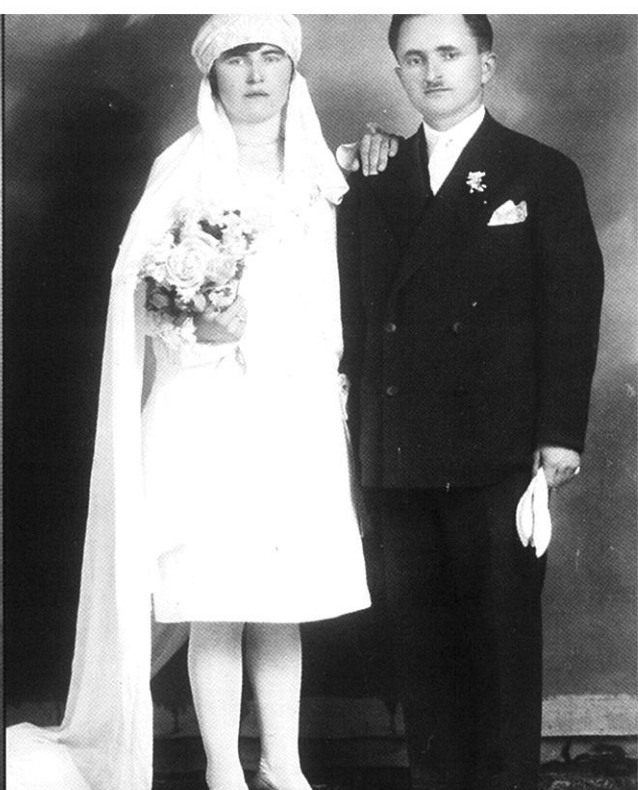
(Καθιστικό)

Στο κίνημά σου, κυρ-γαμπρέ,
καηά να πας και νάρθεις,

Ο +Αριστείδης Στουρνάρας και η +Ευαγγελία Οικονόμου ποζάρουν μετά τον γάμο τους, που έγινε στα Τρίκαλα, το 1930. (φωτο-Σαμαρόπουδος)

Ο +Αριστείδης Παπακωνσταντίνου και η +Αριστούδα Ράμμου στην καθιερωμένη φωτογραφία του γάμου, που έγινε στα Τρίκαλα το 1930.

Τρίκαλα, Αύγουστος του 1934. Ο +Γεώργιος Παπακωνσταντίνου και η +Αναστασία Παπαλέπρου σε αναμνηστική ποζά, μετά τον γάμο, στο «Φώτο-Μάνδος».

Γάμος στα Τρίκαλα το 1934. +Βασίδης Τόγεδος και η +Γιαννούδα Μπακόση. (Φ.Α. Σωτ. Τόγεδου).

να φέρεις ρούσα πέρδικα,
ζανθή και μαυρομάτα.
Να φέρεις και ψηλά προικιά,
τρεις μούσες φορτωμένες,
να φέρεις κι άηλογο γοργό
να περπατάς καβάλα.

37/58.

«ΚΕΝΤΑΣ, ΚΟΡΗ Μ', ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΣΑΙ»

(Στα τρία)

ορέ, Κεντάς, κόρη μ', και χαίρεσαι,
κεντάς και καμαρώνεις.
ορέ, Αυτόν τον νιό που σου'ταζαν
σήμερα τον παντρεύουν.
ορέ, Κι αν δεν πιστεύεις, κόρη μου,
και δεν καταλαβαίνεις,
έβγα ψηλά κι αγνάντσε,
ψηλά στο καρπούσι.
Να ιδείς τ'ασκέρι πούρχεται
πεζούρα και καβάλα.

38/59.

«ΓΙΑ ΣΕΝΑ, ΡΟΥΣΑ Μ', ΕΒΑΛΑ»

(Τοάμικο)

Για σένα, Ρούσα μ', έβαλα,
το στήθος μου σημάδι,
και το κορμί μου στο σπαθί,
άηλος να μη σε πάρει
και βάλτε, Ρούσα μ', τα καλά
και έβγα στο σεργιάνι.
Δεν τόξερα, φλεβέντη μου,
πως τόχες βάλει για μένα,
θα γίνω γης να με πατάς,
γκιοφύρι να περάσεις,
θα γίνω κι ασημόκουπα
να σε κερνώ να πίνεις.

Πλγοσιάζοντας οι συμπεθέροι στο
οπίτι της νύφης τραγουδούσαν συνήθως
το παρακάτω τραγούδι:

39/60. «ΕΒΓΑ, ΚΟΡΗ Μ', ΣΤΑ ΚΑΓΚΕΛΑ»

(Στα τρία)

— Έβγα, κόρη μ', στα κάγκελα
έβγα στο παραθύρι,
να ιδείς τ'ασκέρι πούρχεται
πεζούρα και καβάλα,
να ιδείς, μωρέ, τον κυρ-γαμπρό
σε γρίβα καβαλιάρη.

Φθάνοντας στην αυλόπορτα του οπι-
τιού συνήθως έλεγαν το παρακάτω τρα-
γούδι:

40/61.

«ΕΒΓΑ ΠΕΘΕΡΕ, ΖΩΣΕ ΤΟ ΓΑΜΠΡΟ»

(Καθιστικό)

— Έβγα πεθερέ,
ζώσε το γαμπρό,
με τ' ασημοζούναρο,
κι αργυρό σπαθί.

Πριν ο γαμπρός ξεκαβαλικέψει απ'
το άλογό του, οι συγγενείς της νύφης
έβγαιναν στην πόρτα και τραγουδούσαν:

41/62.

«ΓΑΜΠΡΕ ΜΑΣ, ΤΙ ΜΑΣ ΑΡΓΗΣΕΣ»

(Στα τρία)

— Γαμπρέ μας, τι μας άργησες;
πορ' άργησες για να'ρθεις.
Κατέβα από το γρίβα σου
κι έλα τριγύρω-γύρω.

Τρίκαδα, 27 Νοεμβρίου 1938. Ο +Απόστοδος Σιώκης και η +Σταυρούδα Σωτ. Γοργογέτα ποζάρουν μετά τον γάμο τους.

Γαρδικιώτες νεόνυμφοι στον Πειραιά, το 1947. (+Αθανάσιος Σδρένιας και Βαΐτσα Σωτ. Γοργογέτα).

Τρίκαδα, Μάϊος του 1948. Πόζα στο «Φωτο-Μάνδος». (+Γιώργος Σωτ. Γοργογέτας και Βασοϊκή Τασοπούδου).

Νεόνυμφοι ποζάρουν μετά τον γάμο που έγινε στα Τρίκαδα το 1950 (+Απόστοδος Οικονόμου και Σταματία Τασοπούδου).

*Να βρεις μνησιά, να βρεις ροδιά,
να δέσεις τ'άβλογό σου.
Ο γρίβας θέλει τάϊσμα
και γώ ψηλή κουβέντα,
κι η περδικούζια η θηγερή
θέλει χρυσό στεφάνι.*

Ο γαμπρός ξεκαβαλίκευε από το άλογο του ενώ συγγενείς της νύφης προσπαθούσαν, ποιος θα πρωτοκαβαλίκευε σ' άλογο του γαμπρού. Αυτό σήμαινε καλή τύχη. Οι μπράτιμοι έριχναν τρεις πυροβολισμούς (εκδήλωση χαράς) και ανταπέδιναν απ' το σπίτι της νύφης (τιμή). Στην πόρτα περίμενε ο πεθερός του γαμπρού μ' ένα συγγενή του και πρόσφερε στο γαμπρό ένα ποτήρι κρασί και γλυκό κουταλιού. Ο γαμπρός έτρωγε το γλυκό, έπινε το κρασί και έριχνε το ποτήρι προς τα πίσω για να σπάσει (έθιμο για γούρι, ευτυχία και πλούτο). Ο γαμπρός με το νουνό και με τα μπρατίμια έμπαινε στο σπίτι της νύφης, ενώ οι φιλενάδες της τραγουδούσαν:

42/63.

«ΓΑΜΠΡΕ ΜΑΣ, ΚΑΛΩΣ ΟΡΙΣΕΣ»

(Στα τρία)

*Γαμπρέ μας καλώς όρισες,
σ' αυτή την πόρτα πού'ρθες,
χέρια ποηλιά σε καρτερούν
χέρια σε περιμένουν,
να ζήσεις χρόνος εκατό,
να ζήσεις να γεράσεις.
Να γίνεις σαν τον Όβημπο
με τα ποηλιά τα χιόνια.*

Μέσα στο σπίτι έκοβαν την εφτάζυμη κουλούρα της νύφης, τη μοίραζαν σε όλους ευχόμενοι και αντευχόμενοι. Ένα πιάτο με το κομμάτι της κουλούρας το πρόσφερε η πεθερά στην κόρη της νύφη, η οποία είχε αποσυρθεί σε άλλο δωμάτιο. Η νύφη έτρωγε το κομμάτι της κουλούρας, ενώ τα κορίτσια τραγουδούσαν αποχαιρετιστήρια τραγούδια:

43/64.

«ΤΟΥΤΟΙ ΟΙ ΞΕΝΟΙ,
ΜΙΚΡΗ ΝΥΦΟΥΛΑ»

(Στα τρία)

*Τούτοι οι ξένοι, μικρή νυφούζια μ',
τούτοι οι ξένοι πού'ρθαν τώρα (δισ)
τι γυρεύουν τέτοια ώρα;
'Ηρθανε, μικρή νυφούζια μ',
ήρθανε για να σε πάρουν (δισ)
και δική τους να σε κάνουν.
Χίζηλοι είναι, μικρή νυφούζια μ',
χίζηλοι είναι οι πεζεμένοι (δισ)
και εκατό οι αρματομένοι.*

Με τρεις πυροβολισμούς έδιναν το σύνθημα της αναχώρησης για την εκκλοσία του χωριού, όπου θα γίνονταν τα «στέφανα». Ο γαμπρός με το νουνό και τα μπρατίμια έβγαιναν από το σπίτι της νύφης.

Στην πόρτα τον περίμενε ο πεθερός ο οποίος του έδινε ένα χρυσό νόμισμα (που σήμαινε πλούτο) και του έβαζε στο στήθος μεταξωτό άσπρο μαντίλι (υπονοούσε λευκό βίο), ενώ ο γαμπρός του φιλούσε το χέρι δεχόμενος τις ευχές του.

Γάμος Γαρδικιωτών στον Πειραιά (10/11/1955).
+Κων/νος Κουτσουνάσιος και +Ευδαδία Αδ. Βράκα.

Γαρδικιώτικος γάμος στα Τρίκαλα (21/2/1959). Ο σημερινός
πρωτοπρεσβύτερος εφημέριος Γαρδικίου Νικόλαος Μπουντούρης
με την πρεσβυτέρα Μαρία Αρ. Ντέρη (Φωτο-Μάνδος).

Γαρδικιώτικος γάμος στον Πειραιά (16/5/1959).
Δημήτριος Αδ. Μπουδούτσος και +Εδένη Δημ. Μπουντούρη.

Γάμος Γαρδικιωτών στα Τρίκαλα (1/9/1961).
Ηδίας Δημ. Μπουντούρης και Ευαγγελία Μπράτσου.

Πρώτος έφευγε ο γαμπρός, πάνω στο άλογο, με τη συνοδεία του η οποία μόλις απομακρυνότανε από την αυλόπορτα του σπιτιού, άρχιζε τραγούδια σαν τα παρακάτω:

44/65.

«ΣΑΣ ΠΑΤΣΑΜΕ ΤΟ ΜΑΧΑΛΑ»

(Στα τρία)

*Σας πάτσαμε το μαχαλά,
sas πήραμε την κόρη,
εμείς την κόρη πήραμε
κι ο μαχαλάς δικός σας*

45/66.

«ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΔΙΑΛΕΞΕΣ ΤΗ ΝΙΑ»

(Καθιστικό)

*Που την edιάλεξες, ζένε μ', τη νια
την ζανθομαηλιούσα την πέρδικα,
πούχει τα νύχια κόκκινα
και τα φτερά γαλάζια;
Από την πόση ερχόμονα
κι απ' τα νησιά περνούσα
κι απ' τη δικιά τ'ς τη γειτονιά
διαβαινοπερπατούσα.
Την είδα που επότιζε
βασιλικό στη γλάστρα,
στο πρόσωπό της γνάβιζε
ο ήλιος και τα άστρα.*

Στο σπίτι της νύφης, μετά την αναχώρηση της πομπής του γαμπρού, επικρατούσε θρήνος και οδυρμός. Οι φιλέναδες της νύφης τραγουδούσαν τα παρακάτω αποχαιρετιστήρια δημοτικά τραγούδια:

46/67. «ΑΣΠΡΗ ΚΑΤΑΣΠΡΗ ΠΕΡΔΙΚΑ»

(Στα τρία)

*Άσπρη κάτασπρη πέρδικα
είχα στη γειτονιά μου
κι ήρθε ζένος παντάζενος,
ήρθε και μας την παίρνει,
κι ασκήμαινε το σπίτι μας,
μόρφηνε το δικό του.
— Γαμπρέ καλή, γαμπρέ χρυσέ,
η νύφη που μας παίρνεις
να την ταΐξεις ζάχαρη
και να την ομορφαίνεις.
Την κόρη που σου δίνουμε,
να μην μας τη μαηλώνεις
σαν γλάστρα με βασιλικό
να μας την καμαρώνεις.
Ωρα καλή σου, πέρδικα,
και να καλοστρατίσεις,
αυτού που πας, νηφούλα μας,
να τους ευχαριστήσεις.*

Εν τω μεταξύ η νύφη είχε κατεβεί στην αυλή και είχε αρχίσει να αποχαιρέτά τους γονείς, τους συγγενείς, τις φιλέναδες της και τους οικείους της οι οποίοι με δάκρυα στα μάτια τραγουδούσαν:

47/68.

«ΚΟΝΤΟΚΑΡΤΕΡΕΙΤΕ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ»

(Καθιστικό)

*Κοντοκαρτερείτε
καινούργια συντροφιά,
ν' αποχαιρετήσω τη μανούλα μ',
κοντοκαρτερείτε
καινούργια συντροφιά,*

Λιουτάρι Καρδίτσας, 1956. Γάμος του Βασιδή Ντίμοα και της Μαρίας Μπαμπούρη.

Τρίκαδα, Μάιος του 1956. Αναμνηστική πόζα μετά τον γάμο στο «Φωτο-Μάνδος». Δημήτριος Γκίνιας και Αναστασία Ιωάν. Βράκα.

Τρίκαδα, Μάιος του 1956. Συγγενείς της νύφης (Αναστασία Βράκα) και του γαμπρού (Δημ. Γκίνιας) σε αναμνηστική πόζα.

ν' αποχαιρετήσω τον πατέρα μ',
ν' αποχαιρετήσω τ' αδερφάκια μ',
ν' αποχαιρετήσω τις φιλενάδες μ',
ν' αποχαιρετήσω τους γειτόνους μ'.

48/69. «ΠΟΥ ΕΙΣΤ' ΑΔΕΡΦΙΑ Μ'»

(Στα τρία)

Που ειστ' αδέρφια μ' γκαρδικά,
ερίατε εδώ σε μένα,
να μη μ' αρπάξει ο σταυραετός
και με παένει στα ζένα.
Όλοι τριγύρω είμαστε,
τριγύρω από σένα,
κι όλοι ντουφέκια ρίχνουμε
κόρη μου για τ' εσένα.

Τελειώνοντας ο αποχαιρετισμός με κλάματα και θρήνους, η μητέρα της νύφης της έδινε ένα ποτήρι κρασί, το οποίο πετούσε προς τα πίσω της. Το ποτήρι πέφτοντας έπρεπε να σπάσει. Αν δεν έσπαζε τότε έσπευδαν οι συγγενείς να το σπάσουν (σήμαινε αρμονία). Έτσι ξεκινούσε και η πομπή της νύφης. Η νύφη ήταν ανεβασμένη σε άσπρο στολισμένο άλογο. Πρέπει να σημειωθεί ότι και από το ίδιο χωριό αν ήταν η νύφη, έπρεπε οπωσδήποτε να πάει καβάλα σε άλογο. Ποτέ πεζή. Στο δρόμο για την εκκλησία τραγουδούσαν τα παρακάτω τραγούδια:

49/70. «ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΚΙ ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟ ΒΡΑΔΥ»

(Καθιστικό)

Μια Παρασκευή
κι ένα Σαββάτο βράδν,

μάνα μ' έδιωχνε από το σπιτικό μου,
κι ο πατέρας μου κι αυτός
μου λέγει φεύγα.

Φεύγω κηλαίγοντας,
φεύγω παραπονιόντα,
βρίσκω ένα δεντρί-δεντρί
και κυπαρίσι,
δέξουμε δεντρί, δέξουμε κυπαρίσι,
γιατ' είμαι έρημη και παντέρμη,
κανένας δεν με θέλει...

50/71.

«ΔΙΩΞΕ ΜΕ, ΜΑΝΑ Μ',
ΔΙΩΞΕ ΜΕ»

(Καθιστικό)

Διώξε με, μάνα μ', διώξε με,
με νύχτα με φεγγάρι
και την αγκούλα με δροσιά
όσο να κρούσ' ο ήλιος,
να βγούν' τα λιάφια στη βοσκή,
να βγούν' και οι αβλαφίνες
και μια λιαφίνα ταπεινή δε βόσκει,
δε μαρκιέται,
όλο τ' απόσκια περπατεί,
τ' απόξερβα παένει
κι όπου εύρει γάργαρο νερό,
θολώνει και το πίνει...

Η ενωμένη πομπή φθάνοντας στην εκκλησία περίμενε το γαμπρό και τη νύφη να ξεκαβαλικέψουν, ενώ οι φιλενάδες της νύφης τραγουδούσαν:

51/72. «ΣΙΓΑΝΑ ΠΕΡΠΑΤΑ ΝΥΦΗ»

(Στα τρία)

Σιγανά περπάτα νύφη,

Τρίκαλα, Οκτώβριος του 1939. Μετά τον γάμο οι νεόνυμφοι φωτογραφίζονται στο «Φωτο-Μάνδος».
+Απόστολος Σωτ. Γοργογιάνης και Μαρία Δημ. Βράκα.

*μη βερώσεις τα παπούτσια,
 ου μαβλώσει ο πεθερός σου,
 ου μαβλώσει η πεθερά σου*

*και τ' αστεράκια τ' ουρανού
 είναι οι συμπεθέροι.*

52/73. «ΠΟΥ'ΝΑΙ Η ΝΥΦΗ ΜΑΣ».

(Καθιστικό)

*Που'ναι η νύφη μας,
 που'ναι το κορίτσι μας.
 πάει στο Γκιούβι μπαζέ,
 μέσα στα τριαντάφυλλα.
 Ρίχνω μήβλω τη βαράω
 δεν ταράχτηκε.
 Ρίχνω μάβλαμα κι ασήμι
 χαμογέβλασε.*

Ο παπάς του χωριού, που περίμενε στην πόρτα, οδηγούσε τη νύφη και το γαμπρό μέσα στην εκκλησία και τους έβραζε πλάι-πλάι.

Τελειώνοντας τα «στέφανα» κατά τις 6 μ.μ. όλοι μαζί οι συμπεθέροι με τους νεόνυμφους στη μέση κατευθύνονταν στο «μεσοχώρι» (πλατεία του χωριού) με τραγούδια σαν το παρακάτω:

53/74. «ΣΚΥΨΤΕ ΒΟΥΝΑ,
ΣΚΥΨΤΕ ΚΛΑΡΙΑ»

(Στα τρία)

*Σκύψτε βουνά, σκύψτε κβλαριά
 και σεις κοντές ρακούβλες,
 να διάβ' η νύφη κι ο γαμπρός,
 κι όβλοι οι συμπεθέροι,
 να διάβ' η νύφη κι ο γαμπρός
 κουμπάρος και κουμπάρα.
 Ο ήβλιος είναι ο γαμπρός
 κι η Πούβητα είναι η νύφη*

Φθάνοντας στην πλατεία του χωριού ακολουθούσε ένα παλιό γαμπλίο έθιμο. Ο νουνός τοποθετούσε τα χέρια του στους ώμους των νεονύμφων και αφού πηδούσε τρεις φορές, μπροστά τους, έλεγε κάθε φορά την ευχή «πέντε αγόρια και μια τσούπρα», ενώ οι τριγύρω του προσπαθούσαν να τον χτυπήσουν στις πλάτες, για γούρι. Το έθιμο αυτό σήμαινε ότι οι παλιοί έδιναν την ευχή αυτή στους νεόνυμφους να κάνουν πολλά αγόρια, για να έχει το έθνος πολλούς πολεμιστές, οι οποίοι θα πολεμούσαν και θα έδωχναν μια μέρα, τον Τούρκο κατακτητή, από τον τόπο τους.

Κατόπιν ακολουθούσε κι άλλο παλιό έθιμο. Ήταν το κρέμασμα του γαμπρού. Κρεμούσαν το γαμπρό με χοντρή τριχιά που ήταν δεμένη σε κλωνάρι του πλατάνου της πλατείας. Οι μπράτιμοι φώναζαν στη νύφη και τους γονείς της λέγοντάς τους:

— *Τι τάβετε για να τον κατεβάσουμε;*

Η νύφη και οι γονείς της ήταν υποχρεωμένοι κάτι να τάξουν. Ότι έταζαν έπρεπε να το δώσουν δίχως άλλο. Το τάξιμο ήταν νόμος. Η εκτέλεσή του αμετάκλητη απόφαση. Ταξίματα (δώρα) λογαριάζονταν τα πρόβιατα, τα γίδια, τα γελαδικά κ.ά.

Μετά το κατέβασμα του γαμπρού η νύφη έριχνε ένα μβλο, στολισμένο με νομίσματα, προς τα πάνω. Όποιος έπιανε

Πειραιάς, 1932. Γάμος των Γαρδικιωτών, +Κων/νου Σωτ. Γοργογέτα και +Ευαγγελίας Όντρια.

Πειραιάς, 1936. Γάμος Γαρδικιωτών στα «Ταμπούρια».

το μήλο έπαιρνε τα νομίσματα και βαπιζότανε «υποψήφιος» για «συβάσματα».

Με τα όργανα να παίζουν διάφορα τραγούδια η νύφη μοίραζε τα δώρα της στους συγγενείς του γαμπρού καθώς και τα δώρα του γαμπρού προς τους συγγενείς της νύφης και στο νουνό. Ύφασμα στο νουνό, πουκαμίσια στην πεθερά, πουκάμισια στα κουνιάδια, ποδιές στις κουνιάδες, πετσέτες και τσιρέπια στους μακρυνότερους συγγενείς κ.λπ. Αυτοί που έπαιρναν τα δώρα τα κρεμούσαν στον ώμο τους και στη συνέχεια λάβαιναν θέση στο χορό που θα άρχιζε σε λίγο.

Πρώτος απ' όλους χόρευε ο νουνός και τον κρατούσε η νύφη. Ήταν υποχρεωμένος, ήξερε δεν ήξερε χορό, να κάνει τους τρεις καθορισμένους απ' το έθιμο γύρους. Το ίδιο και ο σύντεκνος (κουμπάρος). Το τραγούδι του νουνού ήταν το παρακάτω:

54/75.

«ΑΓΟΡΟΣ ΑΠΟ ΣΕΙΡΙΑ»

(Στα τρία)

*Άγορος από σειριά
κόρη απ' την Ανατολιά,
πάεισαν κι ανταμώνσανε
μέσα στο δαφνοπόταμο,
που είν' οι δάφνες οι ποηλιές
και οι δασιές τριανταφυλιές.
Εκεί καθότανε ο κυρ-νουνός
και πεβλεκάει το μάρμαρο,
να βγάλει αθάνατο νερό
να πιει η νύφη με το γαμπρό
να ζήσουν χρόνιας εκατό.*

Ακολουθούσε ο χορός της νύφης με τα παρακάτω τραγούδια:

55/76.

«ΣΑΝ ΜΠΗΚΕ Η ΝΥΦΗ
ΣΤΟ ΧΟΡΟ»

(Στα τρία)

*Σαν μπήκε η νύφη στο χορό,
πως σειόται, πως θηγιζείται,
πως σειόται, πως θηγιζείται,
πως πετροκαγεθίζεται,
απ' το ποηλί το μάλλαμα,
κι απ' το ποηλί τ'ασήμι.
Δεν ακούς κυράτσα νύφη,
τι σου θίξει τ'άγιο Βαγγέλι,
να τιμάς τον πεθερό σου,
να τιμάς την πεθερά σου,
να τιμάς και τ' ανδραδέρφια,
πάση τιμημένη νάσαι...*

56/77.

«ΠΕΡΑ ΣΤΟΝ ΠΕΡΑ
ΜΑΧΑΛΑ»

(Στα τρία)

*Πέρα στον πέρα μαχαλιά,
στον πέρα και στον δώθε,
περπατείς ανάρια, ανάρια,
σαν την πάπια στα θιβάδια.
Εκεί παντρεύουν μια ζανθιά,
ζανθή και μαυρομάτα,
περπατείς ανάρια, ανάρια,
σαν την πάπια στα θιβάδια.
Βάζουν νουνό τον σταυρετό,
κουμπάρο τον πετριτή,
περπατείς ανάρια, ανάρια,
σαν την πάπια στα θιβάδια.*

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1933. Μετά τα στέφανα χορός στο μεσοχώρι. Αριστερά της νύφης οι μπράτσοι (βδάμηδες), +Βάγιας Μπακώσης και +Τάκος Ψωφάκης. Μπροστά, στη φωτογραφία, ο Γιώργος Πέδεξιδας (Σκίδας) και πίσω δεξιά ο Γιώργος Βούκιος (κδαρίνο). (Φ.Α. Κων/νου Μπακώση).

Γαρδίκι, 17 Αυγούστου 1952. Νεοπαντρεμένες γυναίκες στο χορό, στο πανηγύρι του χωριού. Καθιστοί διακρίνονται οι μουσικοί: +Χρήστος Μπαλιάκας (κδαρίνο), +Κώστας Φιδίππου (Καρακώστας) (κδαρίνο) και +Δημοσθένης Βδαχαγγέδης (Καδατζάκος) (λαούτο-τραγούδι).

Σε κάθε στροφή του τραγουδιού ο χορός σταματούσε και η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές.

Μετά τη νύφη έμπαινε στο χορό ο γαμπρός με τους οργανοπαίχτες να παίζουν και να τραγουδούν τα παρακάτω τραγούδια:

57/78. «ΝΑ'ΧΕ ΚΑΕΙ Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ»

(Τοάμικο)

*Νά'χε καεί ο πλάτανος,
να του'πεφταν τα φύλλα,
κλάψε με, μάνα μ', κλάψε με,
για'ποθαμένο πάρτε με.
Ορέ, Που κρέμασαν το μπτόϊ μου,
το μαργαριταρένιο,
γέντα, γιαντό, αχ, γέντα, γιαντό,
για τον δικό σου, κούκλα μ',
τον καημό.*

58/79. «ΜΕΝΑ ΜΕ ΛΕΝΕ ΚΥΝΗΓΟ»

(Τοάμικο)

*(αχ), Μένα με λένε, μαυρομάτα μου,
μένα με λένε κυνηγό, (δισ)
που κυνηγώ τα ελάφια.
(αχ), Που κυνηγώ, μαυρομάτα μου,
που κυνηγώ τις όμορφες (δισ)
κι όβες τις μαυρομάτες.
(αχ), Που κυνηγώ, μαυρομάτα μου,
που κυνηγώ και μια ζανθιά (δισ)
πούχει τα μάτια σαν ελάφια.*

Με το τελείωμα της ημέρας τελείωνε κι ο χορός της πλατείας και όλοι μαζί ξεκινούσαν με τραγούδια και σφυρίγματα, για το σπίτι του γαμπρού.

Μπροστά πήγαινε ο φλαμπουρίνης, με τα όργανα να παίζουν και να τραγουδούν τα παρακάτω τραγούδια:

59/80.

«ΤΙ ΚΑΡΤΕΡΕΙΣ ΒΡΕ ΦΛΑΜΠΟΥΡΑ»

(Καθιστικό)

*— Τι καρτερείς, βρε Φλάμπουρα,
και στέκεις μαραμένος;
— Τους συμπεθέρους καρτερώ
να φέρουνε τη νύφη.
— Έβγα μανούβλα του γαμπρού
και πεθερά της νύφης
σου φέρνω την πεντάμορφη
στο γιο σου τον πειρίτη.*

60/81.

«ΣΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΤΑΜΠΟΥΡΙΑ»

(Καγκέλι)

*(άϊντε) Θέβησα να κάνω γιούργια,
ορέ, στην ποδιά σου,
Βλαχοπούβλα μ', την καινούργια,
γιούργια, γιούργια στα παησιούρια,
γιούργια, γιούργια
στα βλάχικα ταμπούρια.
(άϊντε) Θέβησα να κάνω νάζια,
ορέ, στην ποδιά σου,
Βλαχοπούβλα μ', τη γαλάζια,
γιούργια, γιούργια στα παησιούρια,
γιούργια, γιούργια
στα βλάχικα ταμπούρια.
(άϊντε) Θέβησα για να περάσω,
ορέ, απ' τη γειτονιά σου, να σε σκάσω,
γιούργια, γιούργια στα παησιούρια,
γιούργια, γιούργια
στα βλάχικα ταμπούρια.*

Γάμος στο Γαρδίκι, τον Αύγουστο του 1970. Γαμπρός ο Σωτήρης Τόγεδος και νύφη η Λίτσα Μεδεμνίδου.

(*άιντε*) *Με τη μια και με την άλλη,*
ορέ, μου'ρθε ζάβη στο κεφάλι,
όπαβη, όπαβη μου'σπασες τα κόκκαβη,
όπαβη, όπαβη με ζύβη και με ρόπαβη.

61/82.

«ΑΠΟΨΕ Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ»

(Τοάμικο)

Απόψε η μάνα του γαμπρού
κι η πεθερά της νύφης,
με τους ανέμους μάβωνε,
με το βοριά μαβώνει.
— *Πάψε, βοριά μ', τα κύματα*
πάψε και τους ανέμους,
ν' ανάψω τα βηχνάρια μου
και τις χρυσές καντήβες,
να ιδώ τη νύφ' που μου'φερε,
ο γιος μου ο Πετρίτης.
Τα μάτια τ'ς μοιάζον τ'αετού,
τα φρύδια του πετρίτη.
Φέρνει τη ρούσα την ζανθιά,
φέρνει την μαυρομάτα,
ασπρότερα είν' τα χέρια της
από τα δαχτυβίδια.

62/83.

«ΣΗΜΕΡΑ ΛΑΜΠΕΙ Ο ΟΥΡΑΝΟΣ»

(Καθιστικό)

Σήμερα βλάμπει ο ουρανός,
σήμερα βλάμπει η μέρα,
σήμερα στεφανώνεται
αετός και περιστέρα.
— *Έβγα, μανούβη του γαμπρού*
και πεθερά της νύφης,
το αντιρόγνυ που έγνε
να το καρτοκαρδίσεις.

Φθάνοντας η πομπή στο σπίτι του γαμπρού σταματούσε τα τραγούδια. Στην πόρτα περίμενε ο πεθερός για να κατεβάσει απ' το άλογο τη νύφη.

Πριν την κατεβάσει, οι συμπεθέρες φώναζαν το συμπέθερο λέγοντάς του:

— *Τι τάβεις για τη νύφη;*

Ο πεθερός ήταν υποχρεωμένος να τάξει ένα πρόβατο, γίδι κ.λπ. Μετά το τάξιμο ο πεθερός κατέβαζε τη νύφη απ' το άσπρο άλογο και η νύφη έζωνε τον πεθερό της με μεγάλο δώρο, συνήθως βελέντζα. Το έθιμο εσήμαινε, ανταπόδοση του δώρου, αισθήματα αγάπης.

Στην αυλόπορτα έβγαине και η πεθερά. Η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές και φιλούσε το χέρι της πεθεράς. Έπειτα τοποθετούσαν στην αγκαλιά της νύφης ένα γερό παιδάκι, σημείο ευγονίας. Όλοι κατευθύνονταν στην είσοδο του σπιτιού τραγουδώντας:

63/84.

«ΕΒΓΑ ΚΥΡΑ ΠΕΘΕΡΑ»

(Στα τρία)

— *Έβγα κυρά πεθερά*
να ιδείς την πετροπέρδικα
που περπατεί βελέντζικα.
Για ιδέστε την, ήβη,
φεγγάρι πέστε την.
Για ιδέστε την, πως περπατεί
σαν άγγελος με το σπαθί.
Αυτού που ζύγωσε να μπει,
ήβητος, φεγγάρι θα φανεί.
— *Έβγα κυρά και πεθερά*
για να δεχτείς την πέρδικα,

Τρίκαδα, 1952. Μετά τον γάμο αναμνηστική πόζα στο «Φώτο-Μάνδος». +Γεώργιος Κουμπής και Αθανασία Αρ. Καραμήτρον.

*να την εβάθεις στο κηλινβί,
σαν το πουλί να κεθάσδει.*

Στην είσοδο του σπιτιού τοποθετούσαν σίδηρο σκεπασμένο με κόκκινο πατάκι, πάνω στο οποίο έπρεπε να πατήσουν οι νεόνυμφοι. Το σίδηρο εσήμαινε σιδερένια υγεία και το κόκκινο πατάκι, γρήγορη ευτυχία.

Όταν οι νεόνυμφοι πατούσαν το πατάκι με το σίδηρο, η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές, ενώ η μάνα του γαμπρού τους πρόσφερε από ένα κουταλάκι γλυκό και σπιτικό ποτό, τα οποία εσήμαιναν γλυκό βίο. Οι νεόνυμφοι πετούσαν προς τα πίσω τα ποτηράκια τα οποία έπρεπε να σπάσουν. Η νύφη έπαιρνε από την πεθερά της ένα κατακόκκινο μήλο το οποίο πετούσε προς τα πίσω. Το μήλο ήταν το ερωτικό σύμβολο. Ύστερα η πεθερά περνούσε στη μέση του ζευγαριού μια χρυσή αλυσίδα ή ζωνάρι και κρατώντας τα δύο άκρα έσερνε τους νεόνυμφους μέσα στο σπίτι. Οι νεόνυμφοι έμπαιναν στο σπίτι με το δεξί πόδι για «γούρι» και για να ριζώσει η νύφη στο νέο της σπίτι, ενώ τους έλεγαν διάφορες ευχές. Η αλυσίδα ή η ζώνη είχε την έννοια ότι η νύφη δένονταν πια ολοκληρωτικά με το καινούργιο σπίτι της.

Έπειτα στρώνονταν το γαμήλιο τραπέζι με πλούσια φαγητά και γλυκόπιτα κρασιά. Κι ενώ όλοι έτρωγαν και έπιναν, η νύφη δεν άγγιζε καθόλου τα φαγητά. Είχε φάει στο σπίτι της, την κουλούρα του γαμπρού και σε κάθε ευχή που της

έκαναν σπκωνότανε και προσκυνούσε. Με την είσοδο του ζευγαριού στο σπίτι του γαμπρού, αποχωρούσαν οι «μπουχτσιδες» (συνοδοί συγγενείς της νύφης), οι οποίοι ξαναγύριζαν για το τραπέζι κατόπιν νέας πρόσκλησης του γαμπρού. Την πρόσκληση την έκαναν οι μπράτιμοι, οι οποίοι πήγαιναν στο σπίτι τους και όλοι μαζί ξαναγυρνούσαν στο σπίτι του γαμπρού. Μετά το δείπνο άρχιζε ολονύχτιο γλέντι με τραγούδια και χορούς όπως τα παρακάτω:

64/85.

«ΦΙΛΟΙ Μ', ΚΑΛΩΣ ΟΡΙΣΑΤΑΝ»

(Στα τρία)

*Φίλοι μ', καλώς ορίσαταν,
Ροϊδούζλα-Ροϊδούζλα,
(άιντε) ροδιά μου με τα ρόδια
και 'γω καλώς σας βρήκα.
— Περάστε μέσα φίλοι μου,
Ροϊδούζλα-Ροϊδούζλα,
(άιντε) ροδιά μου με τα ρόδια
να φάμε και να πιούμε.
— Εμείς εδώ δεν ήρθαμαν,
Ροϊδούζλα-Ροϊδούζλα,
(άιντε) ροδιά μου με τα ρόδια,
να φάμε και να πιούμε.
Μόνο σας αγαπήσαμεν,
Ροϊδούζλα-Ροϊδούζλα,
(άιντε) ροδιά μου με τα ρόδια,
κι ήρθαμαν να σας δούμε.
— Μας είπαν είσαι όμορφη,
Ροϊδούζλα-Ροϊδούζλα,
(άιντε) Μαγιός με τα θουφλούδια
και με τα παρδαθλούδια.*

*Αθήνα, 1940. Στο νυφικό ταξίδι, αναμνηστική πόζα, στο «Φωτο-Μαϊκ». Ντύσιμο με την τελευταία μόδα απ' το Παρίσι.
+Απόστοδος Σωτ. Γοργογέτας και Μαρία Δημ. Βράκα.*

65/86. «ΣΤΑ ΒΛΑΧΙΚΑ ΛΗΜΕΡΙΑ»

(Στα τρία)

Τρώτε για να πίνουμε, βρε παιδιά,
 νύφη για να πάρουμε μακριά,
 στα βλάχικα ημερία,
 παιδιά βεβεντοπαίδια.
 Κι αν δεν μας τη δώσουνε, βρε παιδιά,
 πόσημο θα στήσουμε μακριά,
 στα βλάχικα ημερία,
 παιδιά βεβεντοπαίδια.
 Κι όταν μας τη δώσουνε, βρε παιδιά,
 τι χορό θα στήσουμε στην πλαγιά,
 στα βλάχικα ημερία,
 παιδιά βεβεντοπαίδια.

66/87.

«ΣΕ ΤΟΥΤΑ ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΑ ΨΗΛΑ»

(Στα τρία)

Σε τούτ' τα σπίτια, μωρέ,
 αϊντε, τα ψηλιά,
 πέτρα, μωρέ, να μη ραγίσει (δισ),
 κι ο νοικοκύρης, μωρέ,
 αϊντε, του σπιτιού,
 ποηλιά χρόνια, μωρέ, να ζήσει (δισ),
 αϊντε, γειά μας, πάηι γειά μας,
 να προκόβουν τα παιδιά μας.
 Να ζήσει η νύφη, μωρέ,
 αϊντε κι ο γαμπρός,
 να ζήσει, μωρέ, κι ο κουμπάρος (δισ),
 αϊντε, γειά μας, πάηι γειά μας,
 γειά χαρά στη γειτονιά μας.

Πολλές φορές χόρευε και το ζευγάρι των νεονύμφων. Μέσα και στην αυλή του σπιτιού χόρευαν οι προσκαλεσμένοι κερνώντας τα όργανα, που έπαιζαν με-

ρόνυχτα, με κέρματα και χαρτονομίσματα ενώ το τσίπουρο και το κρασί ανέβαζε το κέφι των χορευτών. Ο χορός συνεχίζονταν με τα παρακάτω τραγούδια:

67/88.

«ΠΟΙΟΣ ΕΛΑΤΟΣ ΚΡΑΤΑΕΙ ΔΡΟΣΙΑ»

(Τοάμικο)

(αχ) Ποιος έλατος, μωρέ τσέηιγκα,
 κρατάει δροσιά
 (γιεμ) και ποια κορφή το χιόνι, βλάχια
 το πουηλί κι ανδόνι.
 (αχ) Στη ρίζα βγαίνει, μωρέ τσέηιγκα,
 ένα νερό
 (γιεμ) στη ρίζα κρύα βρύση, ποιος την
 κάνει αυτή την κρίση.
 (αχ) Ποια πεθερά, μωρέ τσέηιγκα, κά-
 νει γαμπρό,
 (γιεμ) και δεν τον καμαρώνει, βλάχια το
 πουηλί κι ανδόνι.
 (αχ) Κι έσκυφα, μωρέ τσέηιγκα, να
 πλώ νερό,
 (γιεμ) να πλώ και να γεμίσω, μαύρα
 μάτια να φιλήσω.
 (αχ) Μου 'πεσε το, μωρέ τσέηιγκα, το
 μαντήλι μου
 (γιεμ) το βαριοζωμπηασμένο, για χα-
 ρά 'ταν το καημένο.

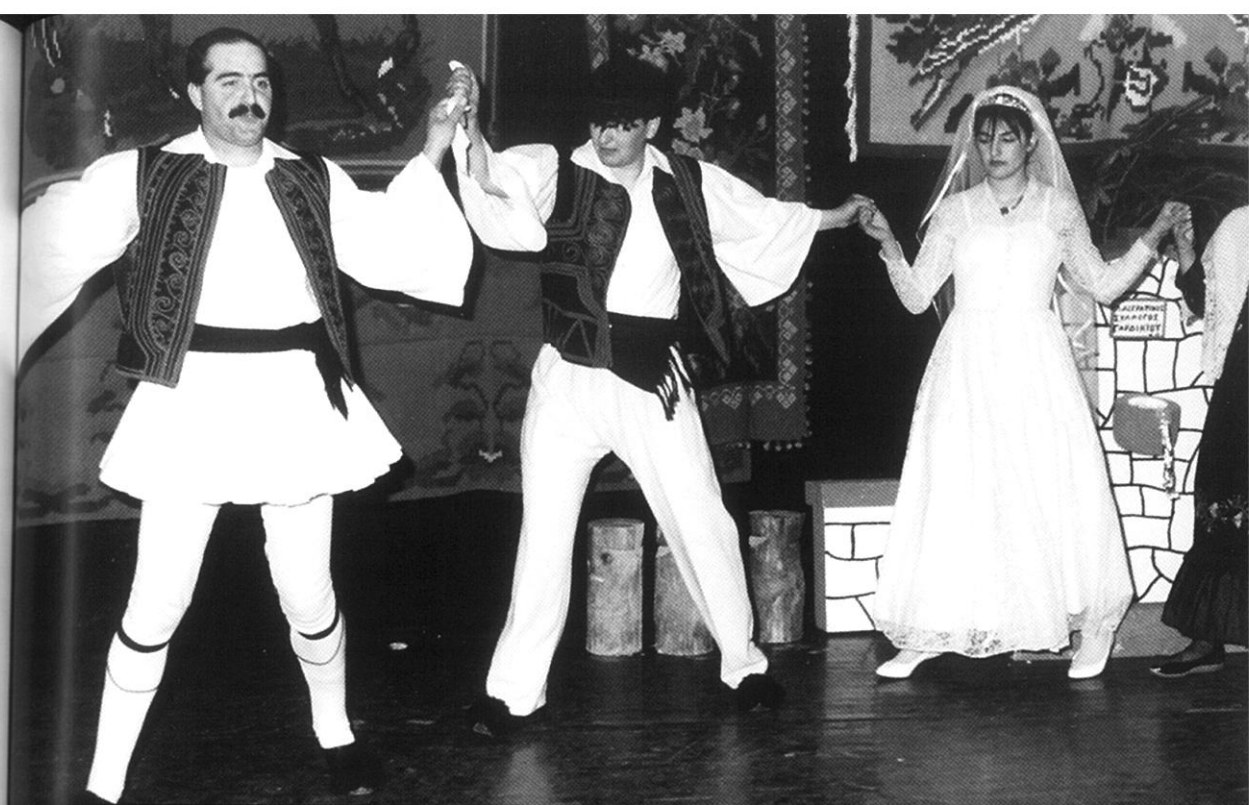
68/89

«ΣΤΑΦΥΛΙ ΜΟΣΧΟΣΤΑΦΥΛΛΟ»

(Τοάμικος)

Σταφήλι μοσχοστάφυλο,
 κρασί μασηματένιο
 και μήλο κατακόκκινο,
 που στρώνεις που βραδιάζεις;

Πειραιάς, 1992. Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου» στο Δημοτικό δέτρο, από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίων Τρικάλων. Χορεύει ο γαμπρός (Παναγ. Μπουντούρης), ο νουνός Μπουντούρος και η νύφη (Λία Σουδημέτη).

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου» στα «Βλαχοκόνακα» από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίων, στις 22 Μαΐου 1994. Χορεύει η νύφη (Όδγα Εθενδερίου), ο νουνός (Αλέκος Μπαμλούρης), ο γαμπρός (Αγγελος Γαντζούδας) και μπράντιμοι (Φωτο-Τάκη Τρίκα).

— Εφές ήμουν στην μάνα μου, προψές
στην αδερφή μου
κι απόψε στο σπιτάκι μου, θα κοιμη-
θούμε αντάμα.

69/90. «ΟΣΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ»

(Γρήγορος ουρτός)

(αχ), Όσα πουλάκια στα βουνά,
οηά τα'χω 'μερέψει,
κι ένα πουλάκι-πουλάκι περήφανο.
(αχ), Κι ένα πουλάκι περήφανο,
αυτό δεν ημερεύει,
θα στήσω αβρόχια-αβρόχια στα βουνά.
(αχ), Θα στήσ' αβρόχια στα βουνά
και ζόβεργες στις βρύσες,
για να περάσει-περάσει η Βαγγεζιώ.
(αχ), Για να περάσει η Βαγγεζιώ,
με τ'άσπρο της φουστάνι,
πού'χει πληουμί-πληουμίδα στην ποδιά.
(αχ), Πού'χει πληουμίδα στην ποδιά,
πού'χει φθοριά στη μέση,
πού'χει δυό μα-δυό μάτια- σαν ερλιά.

70/91

«ΒΡΥΣΗ ΜΟΥ ΜΑΛΑΜΑΤΕΝΙΑ»

(Αργός ουρτός)

(ορέ) Βρύση μου μαλαματένια-
βρύση μου μαλαματένια,
πως βαστάς κρύο νερό,
(ώπηλα) πως βαστάς κρύο νερό.
(ορέ) Το βαστώ και τι να κάνω -
το βαστώ και το αντέχω,
για της αγάπης τον καημό,
(ώπηλα) για της αγάπης τον καημό.
(ορέ) Να'μουν βρύση να'μουν στέρνα
-να'μουν βρύση να'μουν στέρνα,

να'χα γάργαρο νερό,
(ώπηλα), να'χα γάργαρο νερό.
(ορέ) Να σου πληένω τα χεράκια -
να σου πληένω τα χεράκια,
και τον άσπρο σου λαιμό,
(ώπηλα) και τον άσπρο σου λαιμό.
(ορέ) Στα όρη βγαίν' η κάπαρη,
τα σλόγια σ' μέλι και ζάχαρη.

Με πολλά τραγούδια όπως τα πα-
ρακάτω εξακολουθούσε το γλέντι μέχρι
το πρωί: Το πράσινο μαντίλι (μπεράτι),
Πέρα σ' εκείνο το βουνό (καλαματιανό),
Από μικρή σ' αγάπποσα Λένη μου (Κα-
γκέλι), Οι βλάχοι κάνουνε χορό (τσάμι-
κο), Ποτέ μου δεν τραγουδποσα (Τσάμι-
κο), κ.ά.

Με τη χαραυγή έστρωναν το «Κα-
νίσκι», το τραπέζι με φαγητά που προ-
σέφερε ο νουνός (ψπτά αρνιά κ.λπ.) και
με ευχές προς το νουνό: «Να σου ζήσουν
κυρ-νουνέ, να τους χείρεσαι, να ζήσουν
σαν τα ψηλά βουνά».

Μετά το κανίσκι αποχωρούσαν οι
μπουχτοΐδες (συγγενείς της νύφης) με το
τραγούδι:

71/92. «ΕΜΕΙΣ, ΤΩΡΑ, ΣΥΜΠΕΘΕΡΕ»

(Στα τρία)

Εμείς τώρα, συμπέθερε,
εμείς τώρα θα φύγουμε,
εμείς τώρα θα φύγουμε
και το πουηί (νύφη) σας αφήνουμε.
Να μη μας το, συμπέθερε,
να μη μας το μαβλώσετε,
να μη μας το μαβλώσετε

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου», στο Γαρδίκι, από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 8 Αυγούστου 1987.
 Το ξέρισμα του γαμπρού (Αθ. Μπαμπούρης) από τον κουρέα (Αθ. Φουσικόπουλο). Διακρίνονται οι οργανοπαίχτες:
 Σωτ. Σγούρος (κδαρίνο), Γιανν. Γεωργίου (ακορντεόν), Ξεν. Τσιούνης (δαούτο) και +Σούλης Αβράμης (δαούτο), δεξιά.

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου» στο Ξυδοκέφερο, από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 22 Μαΐου 1994.
 Το ξέρισμα του γαμπρού (Αγγελος Γαντζούδας) από τον κουρέα (Αθ. Φουσικόπουλο).
 Αριστερά με το κδαρίνο ο Σωτήρης Σγούρος και με τη γκλίτσα ο συγγραφέας. (Φωτο-Τάκη Τρίκα).

και μας το βαφαντώσετε.
 Να το ταΐζτε, συμπέθερε,
 να το ταΐζτε ζάχαρη,
 να το ταΐζτε ζάχαρη
 να κεφαλαδί κάθε πρωί.
 Ωσπού να μάθει συμπέθερε,
 ώσπου να μάθει τα χούγια σας,
 ώσπου να μάθει τα χούγια σας
 και τα σπιτοσιγύρια σας.
 Εμείς οι δνό, συμπέθερε,
 εμείς οι δνό ταιριάζαμε,
 εμείς οι δνό ταιριάζιαμε
 γι' αυτό συμπεθεριάσαμε.

Έτσι τελειώνει το γλέντι και όλοι πήγαιναν για ύπνο. Το σπίτι του γαμπρού πούχαζε και τότε αποσύρονταν οι νεόνυμφοι στο δωμάτιο τους ή σε κάποια απόκρυφη γωνιά του σπιτιού για να αναπαυθούν.

ΔΕΥΤΕΡΑ

Η ημέρα αυτή περνούσε με το άνοιγμα και την λεπτομερή καταγραφή των προικιών από τα μπρατίμια αλλά και με το στρώσιμο των προικιών της νύφης στο σπίτι, που παρουσίαζε λόγω του γάμου όψη βαμβαρδισμένης περιοχής. Κρεμούσαν τους «μπερντιέδες» στις πόρτες, το κεντισμένο «άλογο» στον τοίχο δίπλα στο κρεβάτι, κάρφωναν το «μπουχαρότσιολο», τοποθετούσαν στα σαμάρια κεντισμένες κουβέρτες, τα «γκιβέρτια», κ.ά. Επέστρεφαν στους κατόχους των τα δανεικά επιτραπέζια είδη που είχαν παραλειφθεί από συγγενικές και φι-

λικές οικογένειες, δηλαδή τάβλες, ταψιά, τετζερέδες, ταβάδες, καυκιές, μισούρες, σουπιέρες, χλιάρια κ.λπ. Τέλος δε τα μπρατίμια «κρεμούσαν» την πεθερά και ανάγκαζαν τον γαμπρό να τους καταβάλλει «λύτρα» (χρηματικό ποσό) και έτσι συνέχιζαν το γλέντι στο «μεσοχώρι» με τα όργανα. Αργά το βράδυ πούχαζε το σπίτι του γαμπρού και αποσύρονταν οι νεόνυμφοι στο δωμάτιό τους για ανάπαυση.

ΤΡΙΤΗ

Την ημέρα αυτή τα μπρατίμια χαλούσαν τον «φλάμπουρα» μετά τη διαβεβαίωση του γαμπρού ότι η νύφη δεν είναι πια παρθένα. Έτσι κατέβαζαν το φλάμπουρο παίρνοντας απ' την νύφη για κέρασμα ένα μαντίλι.

Έπειτα όλοι μαζί πήγαιναν για το λεγόμενο «Ασώμωμα της βρύσης», στην κεντρική βρύση του χωριού, στο «μεσοχώρι», τη βασίλισσα όλων των βρυσών του Ασπροποτάμου, όπως την αναφέρει ο Λεων. Μακρής στο βιβλίο του «Ηθη-Έθιμα & Παραδόσεις της Αθαμανίας, 1900-1925, Τρίκαλα 1956). Κατά το έθιμο η νύφη έπρεπε να ασημώσει τη βρύση ρίχνοντας μεταλλικά κέρματα, που την κερνούσαν οι γύρω της. Τα νομίσματα τα πετούσε η νύφη πάνω στη βρύση και μόνο τα παιδιά είχαν το δικαίωμα να τα μαζεύουν. Ταυτόχρονα η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές τη βρύση και παίρνοντας νερό με γυάλινη σβάνα (καβάτα) πρόσφερε σε όλους να πιούν ενώ

*Γαρδίκι, Αύγουστος 1970. Από αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου».
Οι μπράτσοι χορεύουν με την κομπανία του Βασ. Αναστασίου (κδαρίνο).*

*Γαρδίκι, Αύγουστος 1970. Από αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου».
Οι μπράτσοι χορεύουν στο «μεσοχώρι» με την κομπανία του Βασ. Αναστασίου (κδαρίνο).*

οι οργανοπαίχτες έπαιζαν και τραγουδούσαν το παρακάτω τραγούδι:

72/93.

«ΑΝ ΠΑΣ ΜΑΛΑΜΩ Μ' ΓΙΑ ΝΕΡΟ»

(Στα τρία)

*Αν πας, Μαλάμω μ', για νερό
κι εγώ στη βρύση καρτερώ,
να σου τσακίσω το σταμνί
να πας στη μάνα σ' αδειανή.
Κι αν σε ρωτήσει η μάνα σου,
— Μαλάμω, πον είν' η στάμνα σου;
— Η στάμνα μου ήταν βαριά
και μου την σπάσαν τα παιδιά.*

Το έθιμο σήμαινε ότι η νύφη έπρεπε να μάθει τη βρύση και να παίρνει μόνη της νερό (με τη βαρέλα), δηλαδή νοικοκυροσύνη. Στην επιστροφή η νύφη αν έβρισκε κάποιον από τους συγγενείς του γαμπρού στεκόταν και προσκυνούσε τρεις φορές και κατόπιν φιλούσε το χέρι του, ενώ εκείνος ήταν υποχρεωμένος να την «κεράσει» με νόμισμα ανάλογο της οικονομικής του κατάστασης. Όταν έφθανε στο σπίτι πατούσε σε σίδερο που ήταν τοποθετημένο στη πόρτα (για να γίνει δυνατή) και έδινε, τη «βουτσέλα» ή τη γυάλινη «σβάνα» με το νερό, να πιει η πεθερά της κι έπειτα οι άλλοι του σπιτιού. Μετά οι μπράτιμοι δοκίμαζαν τη νύφη, σε διάφορες δουλειές του σπιτιού, αν είναι καλή νοικοκυρά. Κι αυτό γινότανε για να θυμάται, ότι η ζωή έχει πολλές δυσκολίες στις οποίες έπρεπε ν' ανταποκριθεί με όλες της τις δυνά-

μεις. Μετά τη σκληρή δοκιμασία γινότανε ένα μικρό γλέντι για τους μπράτιμους που τους περιποιόνταν τώρα οι νεόνυμφοι.

ΤΕΤΑΡΤΗ (ΤΑ ΠΙΣΤΡΟΦΙΑ)

Το βράδυ αυτής της ημέρας οι νεόνυμφοι με τους οικείους τους γύριζαν στο σπίτι της νύφης, στα «πιστρόφια», όπου τους είχαν τραπέζι οι γονείς της. Τότε τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια σαν το παρακάτω:

73/94. «ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ»

(Επιτραπέζιο)

*Χαριτωμένη συντροφιά
μου βέει να τραγουδήσω
κι εγώ τον ήλιο ώμοσα
ποτέ μην τραγουδήσω.
Μ' απόψε για τους φίλους μου
και για τους συγγενείς μου
θα πω τραγούδι θλιβερό
και παραπονεμένο.
Ανάθεμα στους μαραγκούς
που φκιάχνουν τα καράβια
και ξενητεύουν τα παιδιά
κι όλη τα πασηκάρια.
Ξενήτεψαν τον Κωνσταντή
τώρα δώδεκα χρόνια
κι ακόμα δυό τον καρτερώ,
τρία τον απαντέχω.*

74/95.

«ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΑ ΦΟΥΝΤΩΜΕΝΗ»

(Αργός ουρτός)

Νεραντζούλα φουντωμένη (δισ)

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου», στο Γαρδίκι, από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 8 Αυγούστου 1987. Στο σπίτι της νύφης για το πάρσιμο των προικιών. Διακρίνεται με το κδαρίνο ο Σωτ. Σγούρος και στο βάθος η νύφη (Αία Σουδημέτη).

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου» στο Ξυδογκέφυρο (Βλαχοκόνακα), από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 22 Μαΐου 1994. Γαμπρός (Αγγελος Γαντζούδας) και νύφη (Όσθα Εδενδερίου) καθάδα σε άσπρα άδογα πηγαίνουν για τα «σιτέφανα». Το άδογο της νύφης οδηγεί ο μπράτμος (Κώστας Ούτρας) και του γαμπρού ο κερατζής (Ντούδας Εδενδερίου). (Φωτο-Τάκη Τρίκα).

πον'ναι τ'άνθη σου,
 Νερατζούτλα μ',
 πον'ναι τ'άνθη σου.
 Πον'ναι τ'άνθη σου πον'νες πρώτα (δισ)
 πον'ναι κι ο καρπός,
 Νερατζούτλα μ',
 πον'ναι κι ο καρπός.
 Φύσηξε βοριάς κι αέρας (δισ)
 και τα γκρέμισε,
 Νερατζούτλα μ',
 και τα γκρέμισε.
 Σε παρακαλώ βοριά μου (δισ)
 φύσα σιγανά,
 Νερατζούτλα μ',
 φύσα σιγανά.

75/96.

«Σ' ΟΣΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΚΙ ΑΝ ΕΠΗΓΑ»

(Στα τρία)

Σ' όσους γάμους κι αν επήγα
 τέτοια νιόγαμπρα δεν είδα,
 είν' η νύφη μας φεγγάρι
 κι ο γαμπρός μαργαριτάρι,
 είναι και οι συμπεθέροι
 σαν της χαραυγής τ'αστέρι.

76/97 «Η ΜΑΡΟΥΣΙΑΝΑ»

Πέντε μήνους έξη αδράχτια, (δισ)
 πότε τα 'γνεσες, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, πότε τα 'γνεσες.
 Κι άηλθους πέντε δυό κουβάρια (δισ),
 πότε τα 'μασες, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, πότε τα 'μασες.
 Κι άηλθους πέντε σεργιανούσα (δισ),
 στα ψηλά βοννά, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, στα ψηλά ψηλά βοννά.

Την αγάπη μου γυρεύω (δισ),
 που να την ευρώ, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, που να την ευρώ.
 Μέσα σε μπαζέ τη βρήκα (δισ),
 στα τριαντάφυτλα,
 μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, στα τριαντάφυτλα.
 Με μαντήλι σκεπασμένη (δισ),
 να 'ναι δροσερή, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, να 'ναι δροσερή.
 Έσκυψα να τη φιλήσω (δισ),
 δεν με δέχθηκε, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, δεν με δέχθηκε.
 Σήκωσε τα δυό της μάτια (δισ),
 και με κοίταξε, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, και με κοίταξε.
 Που 'σουν, ξένε μ', το χειμόνα (δισ),
 το χινόπωρο, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, το χινόπωρο.
 Όταν μάργωνα η καμμένη (δισ),
 όταν κρύωνα, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, όταν κρύωνα.
 Ήμοννα μακριά στα ξένα (δισ),
 ξενοδούλενα, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, ξενοδούλενα.
 Κι όσα έβγαζα ο καμμένος (δισ),
 'σένα τα 'στεφνα, μωρ', Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, 'σένα τα 'στεφνα.
 Σου 'στεψηλα γναψί και χτένι (δισ),
 να γναψίζεσαι, μωρ' Μαρουσιάνα μ',
 άιντε, να γναψίζεσαι.

77/98 «Η ΣΙΑΝΑ»

Απόψε τα, Σιάνα μ', ματάκια μου,
 κοιμάντε δακρυσμένα
 για μια μικρή, Σιάνα μ', γειτόνισσα.

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου», στο «Ξυδογκέφυρο», από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 22 Μαΐου 1994. Οι μπράτσημοι (βδάμηδες), με τα όργανα, πηγαίνουντας για το κονάκι της νύφης, να προσφέρουν τις κουδούρες. (Φωτο-Τάκη Τρίκα).

Αναπαράσταση του «Γαρδικιώτικου Γάμου», στα βδαχοκόνακα (Ξυδογκέφυρο), από τον Λαογρ. Σύλλογο Γαρδικίου, στις 22 Μαΐου 1994. Στην καθύβα του γαμπρού (Άγγελος Γαντζούδας), η μάνα του (πεδερά) κερνάει στα «ντόγαμπρα» γδυκό και ποτό. Η νύφη (Οδγα Εδευεριόν) μετά, δα πετάζει το ποτήρι προς τα πίσω (γούρι). (Φωτό-Τάκη Τρίκα).

Απόψε είδα, Σιάνα μ', στον ύπνο μου,
 είδα και σι' όνειρό μου,
 π' ανέβαινα, Σιάνα μ', σ' ένα βουνό.
 Π' ανέβαινα, Σιάνα μ', σ' ένα βουνό,
 σ' ένα μαρμαροβούνι
 κι αγνάντευα, Σιάνα μ', και βίγλιζα,
 κατά το τυφλοσέλι,
 πως πάει η Σιάνα για νερό,
 στη βρύση για να πάρει.
 Κι η μάνα της, Σιάνα μ', της έλεγε
 κι όλο την ορμηνεύει.
 - Μην πας, Σιάνα μ', για νερό,
 στη βρύση μοναχή σου,
 βλαχόπουλα σε καρτερούν,
 τρία Γαρδικιωτάκια.
 Κι η Σιάνα δεν την άκουσε
 και πήγε μοναχή της.

78/99 «ΘΕΛΕΤΕ ΔΕΝΔΡΑ ΑΝΘΙΣΕΤΕ»

Θέψετε δένδρα ανθίσετε,
 θέψετε φουντωθείτε,
 στον ίσκιο σας δεν κάθομαι
 ουδέ και στη δροσιά σας.
 Μον' καρτερώ την άνοιξη,
 τ' όμορφο καθοκαίρι,
 ν' ανοίξει ο γάβρος κι η οξειά,
 ν' ανθίσουν τα λουλούδια,
 να βγούν οι βλάχοι στα βουνά,
 ψηλά στα κορφοβούνια.
 Να βγουν τα φλόρα πρόβατα
 με τα χονδρά κουδούνια...

79/100 «ΒΛΑΧΟΥΛΑ ΕΡΟΒΟΛΑΓΕ»

Βλαχούλα εροβόλαγε
 από ψηλή ραχούλα,
 με τη ροκούλα τ'ς γνέθοντα

τ' αδράχτι της γιομάτο.
 Κι ο βλάχος την καρτέραγε
 σ' ένα στενό δρομάκι.
 -Βλαχούλα μ' πούθε έρχεσαι
 κι απούθε κατεβαίνεις;
 -Από τη μάνα μ' έρχομαι,
 στα πρόβατα πηγαίνω,
 πάω ψωμί στον τσέλιγκα,
 τσαρούχια στον τσπάνο.
 -Βλαχούλα μ', δώσ' μου φίλημα,
 δώσ' μου και μαύρα μάτια.
 -Το πώς να δώσω φίλημα,
 φίλι και μαύρα μάτια,
 που μ' έχει η μάνα μ' μοναχή,
 μικρή αρραβωνιασμένη.

80/101

«ΣΕΙΟΝΤΕ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ
ΖΑΧΑΡΟΥΛΑ»

Σειόντε τα δέντρα,
 σειόντε Ζαχαρούλα μ',
 σειόντε και τα κηλαριά,
 σειόται κι η Ζαχαρούλα
 με τα ζανθά μαρλιτά.
 Ζαχαρούλα, τ' όνομά σου
 και γητικό το φίλημα σου.
 Στα Τρίκαλα θα πάω,
 Ζαχαρούλα μ', στα μπογιατζίδικα,
 να βάψω τα μαρλιτά σου
 τα σεβταλίδικα.
 Ζαχαρούλα, Ζαχαρούλα μ'
 μου'χεις πάρει την καρδούλα μ'.
 Τσαρούχια ταλατίνα
 Ζαχαρούλα μ', και φούστα θαλασσιά,
 τα βάνει η Ζαχαρούλα,
 η Ζαχαρούλα μ',

Γαρδίκι, 16 Αυγούστου 1929. Νεοπαντρεμένες γυναίκες (με τα άσπρα νυφικά) χορεύουν στο γυναικείο χορό του πανηγυριού του χωριού. Καθιστοί διακρίνονται οι οργανοπαίχτες: +Μήτρος Βαδαχάς (βιοδι), +Στέργιος Δημητρούδας (κδαρίνο), +Χρήστος Μπλιάνκας (κδαρίνο) και +Κώστας Βδαχαγγέδης (δαούτο-τραγούδι).

Γαρδίκι, 16 Αυγούστου 1934. Νεοπαντρεμένες γυναίκες (με τα άσπρα νυφικά) οδηγούν τον γυναικείο χορό, στο πανηγύρι του χωριού. Με το βέδος διακρίνεται ο Βάιος Μπακώσης και αριστερά του (με το τοιγάρο στο στόμα) ο Τάκος Ψωφάκης (Σβερνόςης). (Φ. Α. Κώστα Μπακώση).

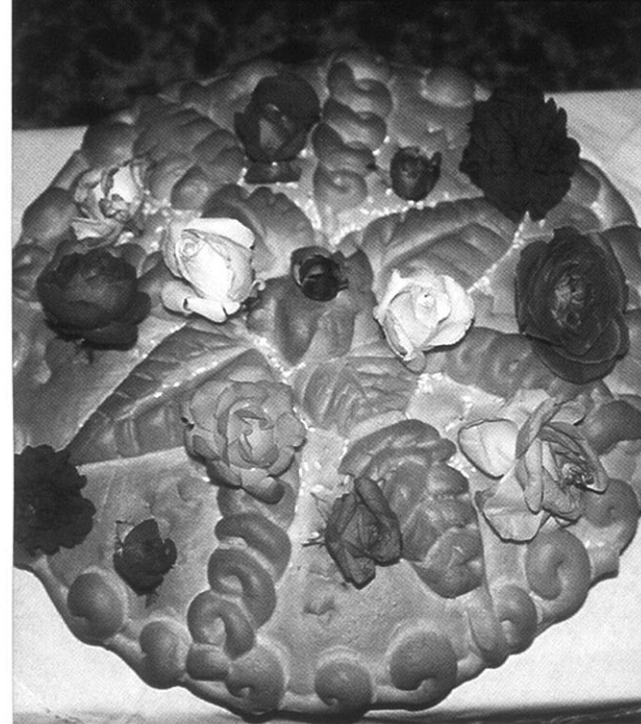

Αρχόντισσα (κ. Στεργιοπούδου) ντυμένη για το γάμο, στο Γαρδίκι (1925). Φοράει ασημένιο φέσι, ασημένια καρφίτσα και «ντουμπλόνια».

Αρχόντισσα (κ. Φούντα) ντυμένη για το γάμο, στο Γαρδίκι, (1930).

Η κονδούρα της νύφης. Η κονδούρα του γαμπρού.

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1923. Οι μπράτσοι (βδάμηδες) χορεύουν στην αυλή του σπιτιού της νύφης.

Γαρδίκι, Αύγουστος του 1924. Μετά τα στέφανα ο καθιερωμένος χορός στο «μυσοχώρι». Γαρμπρός ο +Χρήστος Γεωργ. Βδαχοκόστας και νύφη η +Βασιλική Νικ. Καραϊζούνη. Κάτω δεξιά διακρίνονται οι οργανοπαίχτες +Τάκης Ζούμπας (βιοδι) και +Αδέκος Μπιδάνας (θασούτο). Ο +Στεργ. Δημητρούδας (κλαρίνο) δεν φαίνεται στη φωτογραφία.

*να πάει στην εκκλησιά.
Ζαχαρούλα μ' παινεμένη
και στον κόσμο ζακουμένη.
Πάρε καρότσα κι έβλα,
Ζαχαρούλα μ', κάτω στα χειμαδιά,
να ιδείς τους τσεβηγκάδες,
Ζαχαρούλα μ',
πως φκιάνουν τα μαντριά.*

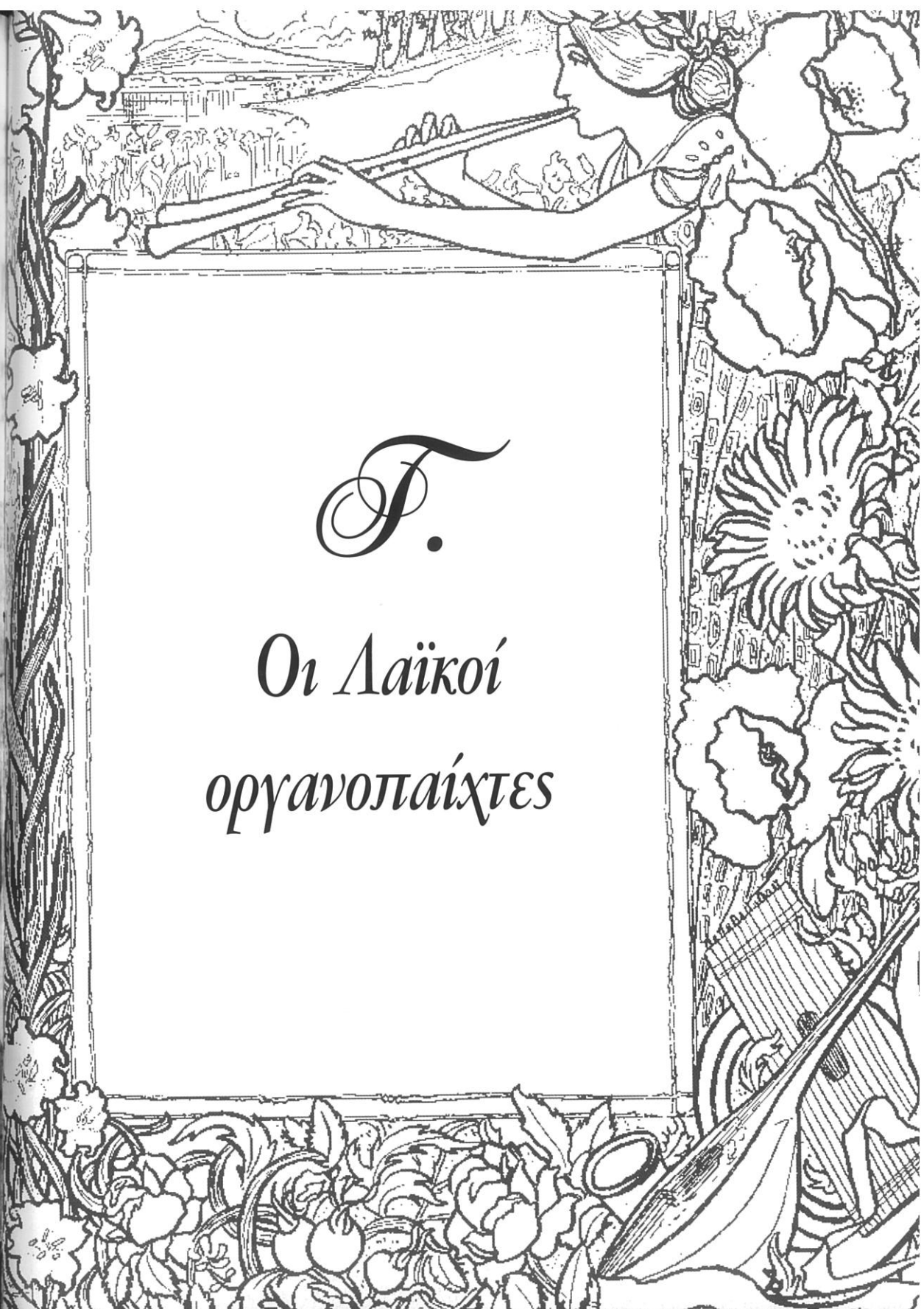
Οι νεόνυμφοι για περίοδο 2-3 μηνών «φιλεύονταν» σε συγγενικές οικο-

γένειες του γαμπρού και της νύφης και σπάνια έτρωγαν στο σπίτι τους. Συνέπιπτε πολλές φορές στο ίδιο σπίτι να καλούνταν σε «φιλιά» τρία και τέσσερα ζεύγη νεονύμφων.

Έτσι τελείωνε η γιορτή του γάμου. Οι νεόνυμφοι ήταν πλέον ελεύθεροι ν' απολαύσουν τη ζωή τους και να λύσουν κι αυτοί με τη σειρά τους, το αιώνιο πρόβλημα της ανθρώπινης παραγωγής.

Γαρδικιώτικος γάμος στα Τρίκαλα (1967). Γιάννης Λάμπρ. Σγούρος και Ρίτσα Αρ. Καραϊζόνη.

F.

*Οι Λαϊκοί
οργανοπαίχτες*

Σχεδόν όλοι οι παλιοί Γαρδικι-
ώτες άνδρες και γυναίκες, τρα-
γουδούσαν όλα τα δημοτικά
τραγούδια και χόρευαν όλους τους πα-
ραδοσιακούς χορούς της περιοχής. Ερ-
μήνευαν τα τραγούδια με περίσσια χάρη
και λεβεντιά και με τη συνοδεία λαϊκών
οργάνων. Όλοι σχεδόν οι παλιοί και οι
νεώτεροι οργανοπαίχτες από τα Τρίκα-
λα και τον ομώνυμο νομό αλλά και έξω
από τα όρια του νομού μας, έχουν περά-
σει κι έχουν δουλέψει πολύ αποδοτικά
στο Γαρδικί. Ποιος μπορεί να λησμονή-
σει τους λαϊκούς αυτούς καλλιτέχνες της
παλιάς καλής εποχής, που με το μερά-
κι τους, την αντοχή και το ταλέντο τους
πάντρεψαν χιλιάδες Γαρδικιώτες. Μερι-
κοί απ' αυτούς είναι οι παρακάτω: Δη-
μητρούλας Στέργιος (κλαρίνο), Λαβίδας
Αθαν. (κλαρίνο), Μπράχος Παναγ. (λα-
ούτο), Μπατάλας Αποστ. (λαούτο), Βα-
λαχάς Δημ. (βιολί), Βαλαχάς Γιώργ. (βιο-
λί), Τοιτσιμίτσιος Δημ. (βιολί), Μπλάνας
Αχιλλ. (λαούτο), Μπλάνας Γιώργ. (λαού-
το), Μπλάνας Αλέκος (λαούτο), Μπλά-
νας Παναγ. (λαούτο), Μπρουσιάκνης
(Παρδάλης) Βαγγ. (κλαρίνο), Φιλίππου
Κώστας (Καρακώστας) (κλαρίνο), Ντό-
κος Μιχ. (κλαρίνο), Ντόκος Νίκος (βιο-
λί), Ζούμπας Τάκνης (βιολί), Καραμουλάς

Σωτ. (βιολί), Αναστασίου Σπύρος (κλα-
ρίνο), Αναστασίου Βασ. (κλαρίνο), Αβρά-
μης Κώστας (λαούτο), Αβράμης Σούλης
(λαούτο-ακορντεόν), Γκάσιος Γιάνν. (λα-
ούτο), Πλακιάς Νικ. (λαούτο), Μπασι-
ούρης Σωτ. (βιολί), Μπράχος Βασ. (κλα-
ρίνο), Καραμπίλιος Αθαν. (ακορντεόν),
Πελτέκνης Γιωργ. (λαούτο), Μπασιούρης
Γρηγ. (ακορντεόν), Αναστασίου Τάκνης
(ακορντεόν), Μπρουστούρας Μιλτιάδης
(λαούτο), Νταράλας Αχιλλ. (βιολί) κ.ά.
Άριστοι οργανοπαίχτες αναδείχθηκαν
και μερικοί Γαρδικιώτες οι οποίοι διέ-
πρεψαν στο επάγγελμά αυτό. Αυτοί ήταν
οι: + Κώστας Βλαχαγγέλης (λαούτο-τρα-
γούδι), + Χρήστος Μπανιάκας (κλαρίνο),
+ Βασίλης Τόγελος (βιολί), + Δημοσθέ-
νης Βλαχαγγέλης (Καλαντζάκος) (λαού-
το-τραγούδι), + Χρήστος Ζυγοβήνας (λα-
ούτο-τραγούδι), Γιώργος Βούκλιας (κλα-
ρίνο). Συνεχίζουν το επάγγελμα με με-
γάλη επιτυχία οι λαϊκοί οργανοπαίχτες
Σωτήρης Σγούρος (κλαρίνο) και Κώστας
Ακρίβος (λαούτο-τραγούδι). Από τους
νεώτερους τραγουδιστές Γαρδικιώτες θα
αναφέρουμε τον Κώστα Μπατατόλη και
Χρήστο Λόζιο και τους ερασιτέχνες τρα-
γουδιστές Σωτ. Γοργογέτα (ο γράφων)
και Σωτήρη Τόγελο.

Γαρδίκι, 17 Αυγούστου 1980. Οι Γαρδικιώτες οργανοπαίχτες, του κλαρίνου, Γιώργος Βούκιος (αριστερά) και Χρήστος Μπανιάκας που έπαιζαν σε εκατοντάδες αρραβώνες και γάμους Γαρδικιωτών.